

1837
ISTORIA SANTA

SEAU

B I B L I C A

A

TESTAMENTULUI VECHIU SI NOU

pentru incepatori

scrisa
BCU Cluj / Central University Library Cluj

de

T. CIPARIU.

EDITIUNEA II.

BLASIU

Cu Tipariulu Seminariului.
MDCCCLIX.

83935

Si incepundu dela Moise si de la toti
profetii le spunea Ioru in tote scripturele
cele pentru densu.

Luc. XXIII, 27.

ERDÉLYI MUZEUM
KÖNYVTÁRA

Preliminarie.

§. 1. Ce e istori'a santa.

Istori'a santa, este istori'a descoperirii cei adeverate a lui D. dieu incepundu dela facerea lumii panà la venirea Domnului nostru Is. Christosu, care au adusu in lume grati'a si adevorul, si a deplenuit legea si profetii (Jo. I, 17. Math. V, 17).

Ea se numesce si biblica, pentru cà cartile in care se cuprende acesta istoria santa se chiama si Biblia; er' Sânt'a Scriptura se chiama acele sânt'e carti, pentru cà sunt scrise de omeni sânti, dein insuflare domnedieesca, si invetiatura loru e sânta.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

§. 2. Cumu se imparte istori'a santa.

Istori'a santa se imparte in doue parti mai mari, adeca in istori'a Testamentului vechiu si in istori'a Testamentului nou. Cea de antânii cuprende istori'a dein ainte de D. nostru Is. Christosu, er' cea alalta cea dela venirea Domnului nostru Is. Christosu in lume.

1. Testamentu aici insemneza si legatur'a facuta intre D. dieu si intre omeni. Cele mai vechi legature sunt, care le a facutu D. dieu: cu Noe cà nu va mai ineca pamentulu cu ape, panendu cucurbeulu semnu legaturei (Fac. IX, 9—17), cu Abram, cumu cà va fi domne-dieulu lui si alu sementiei lui dupa elu, a careia semnu a fostu taliarea impregiuru (Fac. XVII, 1—14, 19—27), si prein Moise cu poporul Judeiloru, cumu cà voru tiené legea nesmentita (Esir. XXIV, 4—8).

Er' legatur'a cea mai noua este, care a facutu-o D. nostru Is. Christosu prein patim'a si moartea sa (Math. XXVI, 28. Ebr. IX, 10—20. XII, 24).

2. In locu de testamentu se dice si lege, precumu legea vechia si legea noua; pentru ca inainte de Christosu a datu D. dieu lege^u Judeiloru prein Moise in muntele Sinai (Ex. XX, 1—21), care se numesce legea vechia, er' legea noua e legea cea crestinesca ce ne a datuo D. nostru Is. Christosu.

§. 3. Cum se mai imparte istori'a Test. vechiu.

Istori'a Testamentului vechiu se mai imparte in cinci parti mai mici (seau perioade, epoce), pre cumu urmeza:

I. Dela facerea lumii panà la innecarea pamentului, cu 5507 de ani inainte de Christosu, seau de la anulul antaiu panà la a. 2142.

II. Dela diluviu (potopu) panà la legea lui Moise, seau anii lumii 2142—3817.

III. Dela legea lui Moise panà la Saul imperatulu, seau anii lumii 3817—4390.

IV. Dela Saul panà la esiliu (mutarea) dein Babilon, seau anii lumii 4390—4890.

V. Dela esiliu, panà la nascerea Domnului nostru Is. Christosu, seau anii lumii 4891—5507.

P A R T E A I.

Istori'a Testamentului vechiu.

C A P U I.

Dela facerea lumii panà la diluviu.

§. 4. Facerea lumii.

Sant'a Scriptura dîce: cã intru inceputu a facutu D. dieu cerulu si pamentulu prein alu seu cuventu (Fac. 1, 1. Joan. 1, 3. Col. 1, 16); inse nu o data ci pre incetu, si precumu dîce S. Scriptura: in siesa dîle. Mai an-tânin nu erã de cãtu unu chaos (mestecatura), intunecatu, forã forma si forã asiediamentu. Ci D. dieu dîse: **Se se facã lumina, sî se facù.** Apoi cerulu se intinse de asupr'a pamentului cã unu cortu; apele se adunara in mări, lacuri si riuri; faci'a cea alalta a pamentului se uscã; si se coperi cu erba, flori, si cu arbori cu sementi'a si cu pomele loru de tota speci'a (feliu); pre cere se aratara sorele, luna si cele alalte stele; aerulu si apele se implura de paseri, pesci si alte vietuitorie. Er' in diu'a a siesa, dupa ce D. dieu facù si pre cele alalte vietuitorie pre uscatulu pamentului, pre cumu: vitele, oile, caprele, sierpii etc., — in urma fece si pre omu dupa form'a si asemenarea sa, tropulu formandulu dein tie-rena, er' sufletulu insuflanduilu dein suflarea sa cea donne-dieesca; dupa care D. dieu l'a

benecuventatu se cresca, se se inmultiesca si se acopere pamentulu; si ia datu potere, că se domnesca preste tote fapturele lui D. dieu pre acestu pamentu, in aeru, in ape si pre uscatu (Fac. I, 26 — 30). Si s'a reposatu (odich-nitu) D. dieu in diua a si e ptea de la lucrarea sa, de unde s'a si numitu diua acea Sambata adeca repausu, si o a benecuventatu că se fia dî de repausu omului si sierbitoriloru lui si impreuna toturoru vietuitorieloru ce ostenescu cu densulu, că se laude bunetatea si indurarea facatoriului seu (Fac. II, 2, 3. Ex. XX, 8 — 11).

§. 5. Paradisulu pamentescu.

Facundu D. dieu pre omu l'a pusu se lo-cuesca intru o gradina desfatata, carea pentru aceea se numea si gradina Edenulu adeca a' desfatarei, unde tote cele de lipse le avea in prisosentia. Ci omulu celu de antaniu (Adam) era numai singuru, er' D. dieu vediendu, că nu e bene omului a fi singuru, tramise somnu lui Adam, si dein cost'a lui faci altu omu asemenea lui ei de partea femeesca, carea vediendu Adam o a cuprensu la sene dicundu: Acést'a e carne dein carnea mea si osu dein osale mele.

1. Omulu celu de antaniu s'a numitu Adam, care in limb'a ebreesca insemneza omu seu pamenteanu, pentru că elu a fostu celu de antaniu omu pre pamentu si dein pamentu. Er' mulierea cea de antaniu se chiamà Eva (seau Chava), care insemne-

za Via, pentru ca ea fũ mam'a tuturor celoru vii (Fac. II, 20).

2. Gradin'a Edenului se chiaŃa si paradisulu (Raiulu) pamentescu, dein care curreau patru riuri mari esindu deintru o fũntana ce erã in midiloculu grãdinei. Numele acelor riuri suntu: Eufrate, Tigre, Fison si Gihon, care se afla in Asia apusana, de unde si gradin'a a fostu in acea parte a pamentului catrã resaritu.

§. 6. Caderea omului.

Ci omulu n'a gustatũ indelungu de in acea fericire, pentru cã n'a ascultatũ de D. diu si pentru aceea a cadiutu. Cã D. diu dedese volia omului de a mancã dein pomele tũturoru pomiloru gradinei Edenului, ñumai de in pomulu scientiei benelui si a reului oprise lui se nu manance sub pedepsa, cã de voru mancã dein acelu pomu, cu morte voru se mora. Acestu mandatu (porunca) erã preã usioru de a se tiené, pentru cã ei poteau mancã dein toti cei alalti pomi nenumarati; er' D. diu le oprise pomulu scientiei numai, cã omulu se cunosca, cã ori cãtu de tare si mare si ori cãtu de fericitu se fia, are pre altulu de cãtu sene mai mare pre D. diu, de care e detoriu a ascultã, er' de nu va ascultã se va pedepsi. Ci omulu nu pazi mandatulu lui D. diu, cã Eva indemnata de diabolulu, care ise aratã sub forma de sierpe, si vediendu cã pomulu erã frumosu la vedere, luã si mancã si ambiã si pre Adam, care asemenea ascultandu mai multu

de muliere de câtu de D. dieu, mancă si elu impreuna cu ea, si asiá li-se templá acea ca- dere amara care se numesce p e c a t u l u s t r a m o s i e s c u .

§. 7. Certarea pentru pecatu.

Dupa calcarea legi domnediesci Adam si Eva numai de câtu au cunoscutu că au fa- cūtu reu si nu bene, si s'au rusinatu. Ei yrura a se ascunde de rusine dein aintea fe- cei lui D. dieu, si asi acoperi trupulu că se nu se arate despoliati (roxi) inaintea lui D. dieu, ci in desiertu, pentru că dein aintea lui D. dieu nime nu se pote ascunde, ci cu- ventulu lui striga asupr'a pecatului. Deci si ei audiendu cuventulu lui D. dieu, n'au po- tūtu negá pecatulu, ci numai incepura a se scusá (mantui), aruncandu culp'a (rina) unulu pre altulu. Eva dīse: că sierpele o a insielatu dīcundui că nu numai nu voru mori mancan- du dein acelu pomu, ci se voru face aseme- nea lui D. dieu sciendu ce e bene si ce e reu. Er' Adam dīse: că muliereá, care D. dieu ia datuo, l'a insielatu, de a mancatu.

Atunci D. dieu certá pre toti acesti cal- catori de legē: pre sierpe l'a blastematu, că se se teresca pre pantecele seu si se man- ce pamentu; pre muliere că in dorori se na- sca fili si se fia supusa barbatului seu, er' pre Adam: că de ci inainte in sudorea fecei sale sesi castige pana de tote dīlele, inca si pa-

mentulu l'a blasten atu, cá in locu de fructu-
ri (φραστρί) s'i creca spini si polomide; er'
pedeps'a cea mai mare a fostu cá D. diu a
certatu pre omu, cá se mora si se se intor-
ca in tieren'a de in care fuse facutu.

Inse nece diabolulu n'a remasu forá blaste-
mu, macaru cá erá ascunsu sub forma de sierpe,
dícundui: Ura si mania voliu pune intre
se menti'a mulierei si intre tene, tu vei ale-
siuí la calcâniulu ei, er' ea va sfermá capu-
lu teu. Acea se menti'a e D. nostru Is. Chri-
stosu nascutu dein muliere prea curat'a fe-
tiora Maria, carele a sfermatu capulu diabolulu,
si dein morte pamentesca ne a dusu la
viatia ceresca pururea fietoria (Fac. III, 15,
Apocal. XII, 1—10).

§. 8. Uciderea fratiesca.

Dupa cadere, D. diu a scosu a fóra de
in gradin'a Edenului pre Adam si Eva, cá se
lucre pamentulu, er' gradin'a o a incuiatu
dein aintea loru; si asiá ei au pierdutu acea
fericire pamentesca, de care nu s'au aratatu
demni (vrednici); si prein ei noi toti, carii né
tragemu dela densii. Cá Adam si Eva dupa
cadere au nascutu mai multi feti si fete, de-
intre carii cei de antâiu au fostu Abel si
Cain. Abel erá pastoriu si tematoriu de D.
diu, er' Ca in lucratoriu de pamentu si facu-
toriu de reu; elu ucise chiaru si pre fratele
seu pre Abel. Cá Abelu aduse lui D. diu ce-

le mai grase dein turm'a sa, er' Cain numai codele de grâu, intru ardere de totu. Pentru aceea D. dieu primi darurile lui Abel, er' pre ale lui Cain le lapeda. Er' Cain maniauduse pre frate-seu si pismuinduî, l'ucise in campu a fora; ci nu s'a potutu ascunde dein aintea lui D. dieu, pentru aceea se facu ratecindu pre pamentu, temenduse se nulu ucida omenii, si pentru aceea elu mai antâniiu incepù asi face cetate in care se se apere.

§. 9. Stricatiunea omeniloru.

In loculu lui Abel se nascu lui Adam si Evei alu treile fetioru anume Seth, care intru tote fù cá Abel bunu si cu fric'a lui D. dieu. Dela Seth se trase o vitie de omeni derepti, intre carii mai alesu a fostu Enoch patriarchulu, si acésta vitia de omeni se numeau filii lui D. dieu pentru bunatatile loru: er' sementi'a lui Cain erá rea si se numi filii omeniloru. Asiá multu tempu erau despartîte aceste doue sementie, panà candu incepura a se mestecá intre sene prein casatoria, si in urma toti omenii se facura rei si forá de lege, asiá catu D. dieu nu a mai potutu suferi rentatile loru, ci sia propusu cá se sterga totu sufletulu viu depre faci'a pamentului innecandui in apa.

Omenii cei de antaniu aveau o viatia mai lunga de catu cesti de acumu, ci apoi dupa diluviu a inceputu a scadé panà la David, pre candu viati'a ordinaria erá de 70, seau de erá in poderi, de 80 de

ani; er' înainte de Noe erá mai panà la o mia, cá Adam se scrie cá a traitu 930, Noe 950, er' mai lungu de cátu toti Matusalem 969.—Inca si statur'a loru se pare a fi fostu mai mare, de cátu a' acestoru de acumu, pentru care unii se si numira giganti (uriasi).

§. 10. Diluviulu.

Ci D. dieu a alesu deintre acei oameni pecatosi o familia tematoria de D. dieu, care se scape de acea perire, si dein care apoi erasi se se immultiesca viti'a omenesca pre pamentu. Deci demandà D. dieu lui Noe, care erà omu dreptu, cá sesi faca o nae (corabia) coperita de tote laturile, in care a intratu elu cu trei fetiori ai sei: Sem, Cham, si Jafet, si cu tota cas'a sa, si inca si dein vietinorie, curate si necurate, a luat cu se ne in la-intru impreuna cu nutretiu, cá se nu le pierca sementi'a dupa diluviu (νοτον). Si asiá ploiandu 40. de dîle si 40. de nopti necurmatu, tota faptur'a suflatoria depre uscatulu pamentului s'a innecatu in ape, care acoperea inaltimile muntiloru; numai Noe cu cei dein nae au remasu in viatia, carii dupa ce trecura 150. de dîle dela inceputulu versarei apelor, scadiendu apele pre incetu, in a 14-a luna au esitu afora, si aducundu ardere de multiamita lui D. dieu dein vietinoriele curate pentru scapare, D. dieu benecuventà pre Noe si famili'a lui, si apromise (φρζαδδi), cá nu va mai pierde lumea cu apa, si intru

semnu de legatură a pusu pre norii de ploia
arcu lu seu celu cerescu cucurbeulu.

Naea lui Noe s'a asediatu pre muntele Araratu dein Armenia. Dein vietuitoriele curate a bagatu Noe câte siepte parechi, er' dein cele necurate câte done. Candu scadea apele Noe a tramisu mai antăiu corbulu, apoi unu porumbu care ia adusu unu ramu de oliva verde in gura.

§. 11. Batu-jocur'a parentiesca.

Noe dupa diluviu plantă vinia, si bendu dein fruptulu vitiei se imbeta; er' filiu lu seu alu doilea Cham rise de tătâne seu vediendulu dormindu bētu desbraçatu, ci cei alalti fili a coperira rusinea tătâni-so cu buna convenientia, pentru care Noe desceptanduse si cunoşcundu ce iau facutu lui fetiorii sei, pre filii lui Cham ia blastematu, er' pre cei buni pre Sem si Jafetu ia benecuventatu; dein care ne învetiâmu a ne omeni parentii chiaru si candu sunt gresiti.

Dela Sem s'au trasu Ebreii, dela Cham Chanaanii si Egiptenii, er' dela Jafet grecii si romanii si cei alalti Europeni.

C A P U L II.

Dela diluviu pană la legea lui Moise.

§. 12. Respandirea omenilor.

Dein acei trei fili alui Noe se inmultira erasi omenii pre pamentu, asiă câtu nui mai po-
tea incapé acel'asi locu. Deci intru neintieptia

loru înainte de a se despartî se apucară se-
si face o cetate cu unu turnu inaltu panà la
ceru, cã in tempu de peritiune se pota scapã
intra insulu de apa si de alta nevolia. Ci D. dieu
le a amestecatu limb'a, de nu s'au potutu in-
tielege, nece au potutu pleni turnulu, si asiã
s'au respãnditu ei pre totu pamentulu.

Cetatea acea se numi Babilon. De atunci in-
cepura a se impartî limbele, cã pan' aci toti omenii
vorbeau numai o limbã.

§. 13. Chiamarea lui Abram.

Ci omenii despartinduse erasi s'au rei-
tu, si siau uitatu de D. dieu, inchinanduse so-
relui, steleloru, viteloru, lemneloru, si idolilo-
ru facuti de mãna omenesca. Pentru aceea
D. dieu sia alesu pre Abram dein sementi'a
lui Sem, care erã tematoriu de D. dieu, cã
acest'a si sementi'a lui se fia de pururea in-
chinatori adevèrati, se curoasca pre D. dieu,
se asculte de elu, numai lui se se inchine si
sei sierbesca. Deci, cã se nu se insiele si elu
cã cei alalti omeni, l'a chiamatu D. dieu dein
tier'a lui se merga in Palestin'a, cã acolo
se locuesca elu si sementi'a lui dupa elu, pro-
mitiendui cã lui si sementiei lui va dá tier'a
ãcea, de voru fi credentiosi. Si Abram a as-
cultatu de D. dieu, si lasandu cas'a tatãni-so
s'a dusu in Palestin'a cu muliere-sa Sara si
cu Lot nepotu-so. Er' semnu credentiei a pu-
su taliarea impregiuru a barbatiloru, carea se

facea la optu dîle dupa nascere, si carei s'a supusu si Abram si filii lui.

Patri'a lui Abram erá cetatea Ur in tiér'a Chal-deiloru, si tata-seu se chiamá T a r a. — In Palestin'a a siediutu in mai multe locuri, mai alesu lunga cetatea Hebron unde sia facutu si mormentulu familiei; inca si panà in Egiptu s'a fostu dusu, ci erasi s'a intorsu in Palestina.

§. 14. Cercarea lui Abram cu filiulu seu.

Inse Sara nu nascù lui Abram fetioru panà la betranetia, candu numai credea nece elu nece ea cà voru avé fetiori, ci D. diu le dede pre Isac cá se le urmeze in credentia si avutia. Ci si atunci inca o data mai cerca D. diu pre Abram, cá sei arete credenti'a cea mare, demandandui, cá sesi junghie insusi pre acestu multu doritu filiu alu seu, si selu aduca ardere lui D. diu. Abram nece atunci nu s'a indoitu a ascultá de D. diu, si acumu scose se sí cutítulu selu junghie, silu junghia de nulu oprea erasi D. diu aratandui unu berbece in loculu filiului, pentru care Abram s'a si chiamatu parentele credentiosiloru.

Abram avù si altu fetioru pre Ismail dein Agar sierbitori'a Sarei, ci acest'a n'a urmatu lui Abram. In dîlele lui Abram au peritu si cinci cetati forà de lege, intre care cele mai rele au fostu S o d o m a si G o m o r a, ardiendule D. diu cu focu dein ceru si cufundandule in apa, unde apoi a esítu m a r e a m o r t a. Atuncia si mulierea lui Loth, care siedea in Sodoma, întorcunduse in apoi s'a facutu stelpu de sare. Dela Lotu s'au trasu Moabitenii si Amonitenii, vecinii Ebreiloru.

§. 15. Benecuentarea lui Isac.

Morindu Abram urmă Isac fetiorulu lui, caruia inca traindu Abram ia fostu adusu muliere pre Rabecca nepota-sa fet'a lui Laban de in tier'a de in tre doue riuri (Mesopotamia). Elu inca fu tematoriu de D. diu ca si tata-seu, pentru aceea l'a si benecuentatu si ia datu doi fetiori pre Esau si pre Jacob, ci pre Jacob, macar' era alu doile, D. diu l'a alesu inaintea lui Esau. Pentru aceea si Isac apropianduse de morte, macar' nesciendu, a benecuentatu mai antaniu cu tota benecuentarea pre Jacob facundulu si domnu preste fratele lui, carei si venduse nebunesc antania nascere pentru o fiertura de lente; si asiá a remasu benecuentatu.

§. 16. Fug'a lui Jacob.

Jacob temenduse de mani'a frate-so Esau fugi la unchiulu seu Laban, unde luá in casatoria pre doue fete ale aceluia pre Lia si Rachila, pentru care a pastoritu câte siepte ani. Dupa aceea intorcunduse in Palestin'a cu mulierile si cu pruncii sei, si cu multa avere, se impacá si cu frate-seu Esau, care inca se facuse omu avutu si cu putere.

Jacob e fatalu Ebreiloru, si pentru ca a vedutu si pre D. diu in visu, se numi si Israel. Elu facu si altariu lui D. diu in locul unde is'a arata-tu, pre care l'a numitu Bethel adeca cas'a lui D. diu.

§. 17. Fetiorii lui Israel.

Jacob avu doispredece fetiori, cari se numescu si patriarchii Ebreiloru, si sunt: Ruben celu antaniu nascutu, Juda celu mai laudatu, Iosef celu mai placutu dein care s'au trasu Efraim si Manase, Benjamin celu mai teneru frate de o mama cu Josef de in Rachila, Levi dein care s'au trasu Moise si Aaron cu toti prentii si Levitii, Simeon, Isachar si Zabulon, Dan, Aser si Nefthali, cesti patru dein urma nascuti dein doue sierbitorie ale mulieriloru sale.

Ruben fu lipsitu de dreptulu antaniei nasceri pentru o reutate a sa, si in locui au urmatu Juda si Josef. Rachil'a mori nascundu pre alu doile filiu alu seu pre Benjamin aproape de Betlehem.

§. 18. Intemplarile lui Josefu.

Fetiorii lui Jacob erau pastori si amblau de parte cu turmele se le pasca, numai Josef si Benjamin fiendu mai mici remaneau a casa cu tatalu loru, cari amá (iubea) mai multu de câtu pre cei alalti si pentru mam'a loru Rachil'a care morise, si pentru că erau mai mici. Ci fratiloru celoru alalti, Josef mai alesu nu era placutu, si pentru că era mai amatu de câtu ei, si erasi pentru visurile lui, care le spunea tatani-so. si loru, si care insemnau că elu va sefia omu mare si preste fratii sei mai inaltiatu, de unde fratii lui-lu numeau „visatoriulu“. Asiá visase elu o data,

că Sorele și lun'a și 12 stele se închinau lui, de alta dată că fiindu în câmpu la secerisiiu 11 snopi ai fraților lui se plecara și se închinara snopului seu ce stă în pitioare. Pentru care și Jacob l'a muștratu, că ce spune de aceste visuri, vedindu bene că numai înterita mai multu mani'a și ur'a fraților sei asuprași, dîcundu: Ce, dor'a încă și io și muma-ta ne vomu închina tfe?

§. 19. Venderea lui.

Intr'o dî menă Jacob pre Josef se mergea se caute pre frații sei, unde sunt la pasiune. Ajungundu elu la ei, cumu l'au vediutu încă departe venindu, începura a dîce: eca vene visatoriulu, blemu selu ucidemu și se vedemu cumu ise voru pleni visa-le lui. Ci Ruben n'a lasatu selu ucida, ci numai l'a bagatu intru o funtana seca, voindu mai târziu selu scotia furisi și selu tramita sanetosu la tata-seu. Inse după aceea nefiendu elu de facia, și venindu nescari negociatori madianiti, carii duceau negociu în Egiptu, Juda nesciendu de cugetulu frate-seu Ruben, dîse fraților sei: că mai bene se venda pre Josef, de câtu sesi spurce mânule cu sange de frate, că și asiá potu scapá de elu. La care se învoira cei alalti și vendura negociatoriloru pre Josef cu 30 argenti; er' că se nu scia tata-loru de acesta fapta rea, luara vestimentulu celu vergatu alui Josef silu unsera cu sange de edu,

și asia-lu tramisera la Jacob dîcundu: Vedi, de-i acest'a vestimentulu lui Josef, care l'amu aflātu pre campu unsu cu sange, pote că vre o fer'a l'a mancatu aflandulu singuru ratecindu. Jacob cunoscū vestimentulu, și crediū că e adevărata scirea despre Josef; elu-si rupsse vestimentele de superare, și planse pre filiulu seu, celu credea mortu, cu amar.

§. 20. Aruncarea la inchisoria.

Ci D. dieu apară pre Josef, silu făcū se fia resplatoriu cu bene fratiloru sei ce volie-au sei faca reu. Că negociatorii ducundulu in Egiptu l'au vendutu in curtea lui Faraon seau a imperatului, unui domnu mare anume Putifar, carele-lu si amă (ișci) intru atăt'a, cătu tota portarea de grige a casei sale o incredentiă lui Josef, carele eră intieptu și frumosu. Inse donna-sa mulierea lui Putifar fiendu desmierdata vrū selu amagesca la pecatu, și nepotendulu plecā, in urma l'acusā (αρχή), cumu că elu ar' fi voitu a o trage la pecatu; pentru care Putifar crediendu mulierei, pre Josef l'a tramisu la inchisoria imperatesca, unde se tieneau prensi facatorii de reu dein curtea imperatului. Inse Josef si acolo aflā placerea mai marelui inchisoriei, inca si a prensiloru deintr'ins'a.

§. 21. Spunerea visa-loru.

Intre alti prensi cu Josefu erau si doi

sierbitori imperatesci pentru unele culpe (ri-ni) imputate loro. Intru o demanctia intrandu Josef la ei si astandui mai tristi de câtu de alta data, i-intrebà: cà ce sunt superati? Er' ei respondiendui: cà au visatu visuri, si nu au cine se le spuna insemnarea,—le dîse: spunc-timile mie, si io cu ajutoriulu lui D. dieu le voiu deslegà. Atunci unulu dein ei, carele fu-sese pocilatoriu (πυλαγνικ), spuse: cà s'au visatu storcundu 3 struguri in cup'a lui Fa-raon; er' Josef i-dîse, cà insemneza cumu cà dupa 3 dîte er' va fi chiamatu inapoi in de-regatori'a de mainainte, si se rogà se nusi u-te si de densulu pre carele cu nedereptulu l'au aruncatu in prensoria. Asemenea spuse si pitariului, cà dupa 3 dile-lu va spendiurá Fa-raon. Care se si intemplara dupa cumu le spusese Josef, ci de Josef pocilatoriulu nusi mai aduse amente.

§. 22. Domnirea preste Egiptu.

Doi ani trecuse de atuncia, cându intru o nopte Faraon visà unu visu neplacutu, se turburà, si chiamandu pre toti descantatorii, preutii si magii Egipteniloru, cerù sei deslege visulu, ci nimenea n'a potutu. Numai atunci si-aduse amente pocilatoriulu de Josef, si spu-se lui Faraon, cumu fiendu elu prensu, unu pruncu ebreescu ia spusu lui si sociului seu visurile dereptu pre cumu s'a templatu. Atun-ci Faraon chiamà pre Josef sii spuse visulu

despre cele 7 vaci macre care inghitira pre alte 7 grase, si despre 7 spice seci care inghitire pre alte 7 plene. Er' Josef i-spuse, ca amendoua visa-le insemneza unu lucru, adeca ca dupa 7 ani grasi voru urma 7 ani de fomete, carii voru inghitit tote bucatele celoru grasi, — si dede suatu imperatului, ca sesi puna unu omu intieptu, carele de buna ora in acei 7 ani buni se adune bucate pentru cei 7 rei, ca se nu piera totu Egiptulu de fome. Aceste audien-dule Faraon si miranduse de mare intieptiunea lui, pre Josef l'a pusu se fia ingrigitoriu de acestea, si mai mare preste tota tier'a, alu doilea dupa sene, si l'a publicatu (βετιτ) cu mare pompa in totu Egiptulu.

§. 23. Venirea lui Jacob in Egiptu.

Josef intru acesta deregatoria aduna bucate forà mesura spre tempulu fometei, si totu Egiptulu se adetori pre bucate, ca se nu piera de fome. Atunci si fratii lui Josef incepura a semti lipsa, si mergundu in Egiptu se cumpere bucate fura cunoscuti de Josef, er' ei nu l'au cunoscutu. Ci, dupa ce mai indelungatu tempu ia-portatu ca pre nescari spioni, si pre Simeon l'a tienutu legatu, — in urma lis'a descoperitu ca este fratele loru, si tramise dupa tata-so Jacob cu tota cas'a si averea sa se vina in Egiptu, unde Josef cu scirea lui Faraon le a asemnatu (χοτζεστ) unu tienutu anume Gesen, unde se locuesca

ei cu turmele loro. Aci petrecu Jacob panà la mortea sa, pre care cu mare pompa l'au dusu filii lui in Palestina selu inmormenteze. Apoi mori si Josef si fratii lui cu totii in Egiptu.

Jacob inainte de morte benecuventà pre ai sei 12 filii, si predise: cã dein sementi'a lui Juda se va nasce Christosu (Fac. XLIX, 10).

C A P U III.

Dela Moise panà la Saùlu imperatulu.

§. 24. Nascerea lui Moise.

Dupa mortea lui Josef, care aparase pre Israeliteni panà traiã, se scolà altulu imperatu care nu cunoscea facerile de bene ale lui Josef, si vediendu pre Israeliteni cã se immultiescu forte, se socoti cumu sei impucineze, sei amaresca si sei calce, temenduse cã nu cumu-va immultienduse ei, se cuprenda tierã si se supuna pre Egipteni. Si mai antãniu demandà (πορδνχι) mósieloru se ucida in nascere pre ascunsu pre toti fetiorii, si dupa ce acesteia temenduse de D. dieu n'au facutu acést'a, demandà apriatu Israeliteniloru sesi ucida ei in de sene pre fetiorii loro. Atunci si mam'a lui Moise, care se tragea dein sementi'a lui Levi, dupa ce l'a tienutu ascunsu trei luni, l'a pusu intru unu léganu de papura lunga ap'a Nilului se nui vedia mortea. Ci soru-sa preveghiã de departe se vedia ce

se va templá pruncului. Intr'acea fet'a imperatului veni la riu se se scalde si aflandu prunculu, indata-lu luà la sene, cunoscundu cà e dein pruncii cei lapedati ai Israelitenilor; er' sor'a pruncului apropianduse se ambià se caute daica pruncului, la care fet'a imperatesca se invoì, er' sor'a pruncului chiamà pre mama-sa forà de a descoperi fetei cà e mam'a lui. Si asià prunculu fù crescutu la parentii sei, cà fetioru de sufletu alu fetei lui Faraon, dupa aceea trecundu trei ani ea l'a luatu lunga sene, l'a crescutu in eurtea imperatesca, si l'a invetiatu tote scientiele si maestriele Egipteniloru, carii pre atunci erau forte intiepti, — si ia pusu numele Moise.

Nilulu e unu riu mare in Egiptu, care in totu anulu acopere tier'a cu ape, si face se frupteze (rodesca), pentru cà in Egiptu nu ploua. Moise avù si unu frate anume Aron, si soru-sa se chiamà Maria.

§. 25. Tramiterea la Faraon.

Ebrii adeca Israelitenii inse totu mai reu se apasau, cà incepuse Faraon ai pune la lucruri grele de mâna, se faca cetati mari, si inca ei sesi faca si caramid'a, asià câtu numai poteau sufleti ci gemeau cá sierbii (ρόκιϊ). Ci D. dieu audì strigarea dorerei loru, si le tramise mantuitoriu pre Moise. Cà acest'a intru o di vediendu cà unu Egiptenu asupresce pre unu Ebreu cu nedereptulu, ucise pre E-

giptenu, si temenduse se nu se scia lucrulu fugi in Madian, unde se insora luandu pre fet'a unui preutu anume Jothor, si pascu 40 de ani oile socru-so. Er' intru odî fiendu elu cu oile in desiertulu Arabiei lunga muntele Horeb, vediu unu lucru minunatu: adeca unu rugu aprensu in focu forà de a arde, si apropianduse se vedia ce lucru e acel'a, audî pre D. dieu dein rugu graindui: că loculu e santu, si demandandui: că se merga cu frate-so Aron in Egiptu la Faraon si se cera volia dela elu se esa Israelitenii dein Egiptu in desiertulu acel'a, că se sierbesca (καθύκκκκ) lui D. dieu; si ia datu potere de a face minuni, că se cunosca si Faraon si Israelitenii cumu că D. dieu ia tramesu pre ei, pentru că numai D. dieu pote face minuni.

Madian erà unu tîenutu dein Arabia seau tier'a arapesca, carei vecina cu Egiptulu de catrà resaritu. Mulierea lui Moise se numea Sefora, si avu doi fetiori: pre Gerson si Eliezer.

§. 26. Esîrea dein Egiptu.

Mergundu Moise cu Aron la Faraon, si cerundu in numele lui D. dieu se demita (καοκκαδδ) poporulu Ebreiloru dein Egiptu, n'au castigatu nemica, ci inca mai reu s'a interitatu Faraon asupr'a Ebreiloru si mai greu ia apasatu, er' in cuntr'a (αποτρίβα) minuniloru lui Moise se nevolia si elu se faca asemenea cu magii lui; panà ce incepu D. dieu a bate totu Egiptulu cu batai, panà de 10 ori. Er'

candú fú a 10 ora, intru o nopte ucise angerulu Domnului pre toti antâniu-nascutii Egipteniloru si pre alu lui Faraon; de care sparianduse Faraon tramise la Moise cá se esa cu Israeliteni cu totulu dein tiera, er' ei dupa ce mai antâniu intr'acea nopte mancara mielulu Pasciloru, esîra cu tote ale loru dein Egiptu panà la marea rosia; unde Egiptenii ajungundui si vrendu sei pierda, D. dieu deschise marea in done parti, si trecura Ebreii dein colo, er' pre Egipteni iau in neçatu undele marei. Atunci au cantatu Ebreii canteculu de multiemita, care se incepe: Se cantâmu domnului, cá cu marire s'a prea maritu.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

§. 27. Legea lui Moise.

Israelitenii de aci intrara in desiertulu Arabiei, unde ne aflandu apa si mancare pre placere, incepura a murmurá in cuntr'a lui Moise, er' D. dieu le tramise apa dein pietra la rogatiunea lui Moise si mâna dein ceru, cu care se nutrira (χρῆσις) in 40 de ani. Dupa aceea D. dieu intre tunete si fulgere la muntele Sinai le a datu o lege sânta, care se o pazesca nevetemata, incepundu antâniu dela decalogu adeca diece precepte (πορῶντι), dupa aceea pre încetu o a asediatu deplenu prein mân'a lui Moise, pentru care s'a si numitu legea lui Moise, si o a intaritu cu legatura de sange intre D. dieu si intre poporulu Ebreiloru,

marturisindule, că de voru pazi legea aceea intru tote, voru fi bene cuventati si fericiti in lumea acest'a, er' de nu o voru tiené voru fi blastemati si pedepsiti dela D. dieu.

Sinai e unu munte in desiertulu Arabiei. Mán'a erá o specie (felîu) de miere selbatega alba, care cadea noptea pre pământu cá grauntiele de coriandru si o culegeau in tote dilele afora de Sambata.

§. 28. Unu D. dieu si Sambat'a.

In decalogu si in legea lui Moise antân'n'a si cea mai mare dogma (invetiatura) erá: Cumu cá numai unu D. dieu este, forá forma de trupu, pentru aceea s'a demandatur, cá altui D. dieu nimene se nu se inchine, nece idoli se nusi faca caruia se se inchine, er' cine s'ar' inchinã altoru D. diei seau siar' face idoli, cu morte se mora. Dupa aceea strinsu mandatu (πορδηνκz) lise dede: cá diua a sieptea adeca Sambat'a, un'a de intru o septamana, se o serbeze (πρζκνδακκz) in fric'a lui D. dieu, cu tota cas'a, sierbii (καθγιαε) si vitele loru, cá sesi aduca amente de D. dieu facatoriulu lumii, si se dè repausu (οδιχκz) celoru osteniti, omeni si vite, care au lucratu tota septaman'a.

Cele alalte legi dein decalogu sunt morali adeca pentru indereptarea si portarea omenesca. Decalogulu a fostu scrisu pre doue table de pietra.

§. 29. Alte legi si asiediamente.

Moise apoi le a asiediatu preoti si leviti,

le a făcutu unu cortu santu si arca (ΛΑΔΑ), care infacisiau pre D. dieu, a pusu serbatori si dative de sacrificia (κερφε) si alte legi bune si folositorie, cu care se se fericesca si se placa lui D. dieu. Pre Aron frate-so l'a pusu Archiereu, cei alalti fetiori ai lui se fia prenti, si pre cei dein viti'a lui Levi se fia sierbitori Domnului la cortulu celu santu. Er' spre nutrementulu loru le a ordinaru (datu) decimele, si pârg'a deintru tote frupturile (ροδδριαι) si dein tote vitele cu corne si forà corne.

In cuntr'a preutiei lui Aron s'au scolatu Core, Dathan si Aviron, ci pre acestia pamentulu ia inghititu, er' verg'a lui Aron cea uscata a inffloritu in semnu de alegere domnedieesca. Inca si soru-sa Maria fù pedepsita cu lepra, pentru ca s'a pusu in cuntra lui Moise.

§. 30. Mortea lui Moise.

Inse nece Moise nece Aron, nece omenii carii esise cu ei dein Egiptu, n'au potutu se intre in Palesin'a, ci au cautatu toti se mōra acolo in desiertu (ηδcτιε) pentru neascultarea loru. Numai Isus alui Navi, cu pucini altii au potutu se intre impreuna cu viti'a cea tenera care nu gresise cu parentii loru. Deci dupa ce au batutu pre Amalicu, si pre imperatii Balacu, Ogu si Sion si leau luatu pamentulu, a moritu mai antāniu Aron, apoi Moise fiendu de 120 de ani dupa ce a domnit 40, si l'a plansu Ebrei in 30 de dīle. De elu s'a disu, cā nu s'a redicatu profetu (ηροροκ) cā Moise

in Israel, — numai Is. Cristosu a fostu mai mare de câtu elu, că de elu a dîsu Moise: „Profetu va redică voue D. dieu dein fratii vostri că pre mone, de elu se ascultati“ (Adoua lege XVIII, 15. Faptêtele ap. III, 22. VII, 4).

Moise si Aron n'au intratu în Palestina, pentru că si ei s'au indoitu, candu le a demandatu D. dieu se lovesca piêr'a cu verg'a si va curre apa. Balacu erá imperatulu Moabiteniloru care chiamase pre Balaam profetulu se blasteme pre Ebrei, ci elu ia beneçuentatu, si a profetatu de steua dein Jacob, care a fostu Is. Christosu (Num. XXIV, 17).

§. 31. Josue seau Isusu Navi.

Dupa mortea lui Moise a urmatu Josue filiulu lui Nun, barbatu intieptu si eroicu (ΝΗΨΕΑΣ), carele a trecut pre Israeliteni preste Jordan cu pitioru uscatu, că si Moise pre in marea rosia, si cnprensiendu Iericonulu si cele alalte cetati ale Palestinei, a impartitu acesta tiera intre 12 vitie ale Israeliteniloru, atâtu de in coce câtu sî dein colo de Jordan. Atuncia D. dieu a restornatu murii (ΣΙΔΕΡΙΑΕ) Iericonului numai la sunotulu trembitieloru, si a lungîtu diu'a candu a avutu batalia cu Cananeii la Gabaon. Er' Josue in urma in adunci betranetie, intarindu pre Ebrei in fric'a lui D. dieu, a moritu plenu de merite (ΒΡΕΑΝΙΨΙ) si de vertuti.

Jordanulu e unu riu mare, care talia Palestin'a in doue parti, si esîndu dein muntii Libanului curre spre a miedia dî panà intra in marea cea morta seau sarata.

§. 32. Judecatorii.

Morindu si Josue, tier'a remase sub guvernarea ($\alpha\kappa\rho\alpha\mu\sigma\iota\sigma\tau\alpha$) Archiereiloru, er' dein candu in candu D. dieu redică câte unu o-mu mare, care judecau pre poporu dupa lege, pentru care s'au si numitu judecatori, si bateau pre inimicii ($\alpha\delta\upsilon\mu\alpha\mu\alpha\iota$) Ebreiloru, carii une oreai apasau pentru reutatile loru. Pentru că Ebreii, dupa tote facerile de bene ale lui D. dieu, numai atât'a tieneau legea lui Moise, panà ce erau cadiuti in vre o nevolia mare, dein care D. dieu scapà induranduse spre ei pentru intorcerea loru; ci ei apoi scapându erasi nitau de D. dieu si se inchinau idoliloru, panà candu D. dieu erasi tramitea vre o certare că se se intorca.

Intre acesti judecatori mai alesi au fostu Debora profetis'a cu Barac, carii au invinsu pre Jabin imperatulul Cananeiloru si pre Sisara capitanulu acestui; si au cantatu unu cantecu de multamita lui D. dieu (Jud. V).

Asemenea a fostu Gedeon, caruia is'a aratatu minunea cu rou'a pre lâna candu pre altele nu cadea róa, er' candu altele erau udate cu roa, lâna remanea uscata in aria sub ceru.

Er' Jeftae avù nefericirea, că-si junghià pre fat'a sa dupa unu votu (fagăduintia) forà socotela; pre care o au plansu fetele lui Israel.

Mai renumitu (vestitu) inse fù Samson, care avea o putere si taria forà mesura, si batù pre Filistei cu o falca de asinu, le arse semenaturele preniendu vulpisiore si legandule de code faclii aprense, si alte mai multe, panà ce amaginduse de frumose-tiele unei femei filisteene anume Dalila, si vendu-

tu fiindu de ea Filisteiloru, fù presu si orbitu, ci si atunci - si resbună restornandu o beserecă pagane-sca pre Filistei, unde si elu a peritu.

C A P U IV.

Dela Saul antâniulu imperatu panà la esiliu.

§. 33. Samuel profetulu.

Dupa aceea pre tempurile Archiereului Eli, redică D. diu pre unu profetu mare, care se numi Samuel. Elu erà filiulu unei femei cuviose inse care nu nascea, panà candu D. diu ascultà rogatiunea ei, si dede filiu pre Samuel, pre care si ea intru multiamita l'a inchinatu Domnului, si aducundulu la cortulu marturiei l'a datu in mânule lui Eli că acolo se sierbesca inaintea Domnului; si in urma fu si elu judecatoriu Israeliteniloru dupa moartea lui Eli. Pentru că Eli erà prelasatoriu si nusi contenea pre filii sei cei desfrenati si rei; pentru care D. diu a lasatu, de au peritu amendoi acestia intru o batalia cu Filisteii, unde si arc'a (ΛΑΔΑ) legii fu presa de Filistei, era Eli audiendu de moartea fililoru sei de superare cadu de in scaunulu unde siedea in adunci betranetie, sisi rupse cerbicea (grumazii), de in care si elu mori. Acesta templare pote se fia de invetiatura parentiloru, carii nusi inderepta pre filii cei rei, cii lasa de capuloru, panà ce cu totii cadu in perire.

§. 34. Imperati'a lui Saul.

Israelitenii pre acestu tempu erau rei, pentri aceea-i dedese D. dieu sub poterea Filisteiloru, de care nu puteau scapá, pentrucá nu voliau a se intorce. In desiertu-i indemná Samuel la indereptare, cá ei credeau, cumu cá numai asiá voru poté scapá, deca voru avé si ei imperatu, cá alte popore. Atunci vediendu Samuel, cá nu este in catrau, le alese deiu mandatulu lui D. dieu imperatu pre Saul fetioralu lui Chis dein viti'a lui Benjamin, celu mai frumosu si mai inaltu deintre toti Israelitenii. Acest'a la inceputu se plecá voliei lui Domnedieu si facea tote precumu-i aratá Samuel profetulu, pentru care d' antâniu fú fericitu, ci apoi sumetienduse de invingerile ce le facú si ne mai vrendu a se supíne, fú lapedatu dela D. dieu, spunenduise prein profetulu, cá imperati'a nu va trece la fetioriú lui, ci la altulu strainu. Pentru care Saul cadiendu in mare superare erá cuprensu de spiritulu celu reu, er' in urma cadiú in batali'a cu Filisteiú impreuna cu Jonathan filiulu seu, pre cariú David ia plansu intru unu vier-su frumosu (2 Sam. I, 18—27), si ia immortalatu cu pompa imperatesca.

1. Viti'a lui Benjamin erá nu numai mica, ci inca mai de totu stinsa pentru foradelegea unoru omeni blastemati, cariú in spurcatiune au fostu omoritu pre muliereá unui Levitu, pentru care cei alalti Ebrei scolanduse cu arme, crancenu iau pedepsitu.

2. David erá amicu lui Jonatan filiulu lui Saul, si genere lui Saul; ci Saul se temea de David, cá va fi imperatú, si pentru aceea multu l'a cercatu selu omora, er' elu a fugitu dein aintea lui.

§. 35. Alegerea lui David.

Lapedandu D. diu pre Saul, inca fiendu acest'a in viatia, Samuel a alesu pre ascunsu urmatoriu lui Saul pre David, care erá celu mai micu deintre siepte frati si mai antânii pastoriu de oi, dein viti'a lui Juda si dein cetatea Betleemului. După aceea fiendu batalia cu Filisteii, merse si elu la oste, si ucise pre Goliat celu mare si tare, cu care nemene deintre Ebrei nu cutezá se esa la lupta. Asta invingere stralucita l'a facutu cunoscutu lui Saul, care l'a luat in casa sa si in urma ia datu si pre fet'a sa Micol de muliere. Inse pismuindui Saul, pentru cá toti laudau pre David mai multu de cátu pre Saul pentru acea invingere, ise facu inamicu cumplitu si cercá cumu ar' poté selu omora, ci D. diu l'a aparatu si l'a scosu dein mâ-nule lui Saul. Asia o data ajungundu pre Saul spiritulu celu reu, si David ceterandui cá sei alunge superarea, cá erá ceterasiu si potu mare, Saul luà lancea si o aruncá in David, cá si candu ar' face nesciendu de sene, ci David plecanduse scapá si fugi. Er' David nu voli asi resbună cu reu pentru reu, cii aratá, cá e mai bunu de cátu densulu, candulu aflá in pestera dormindu, si numai mar-

gihea vestimentului ia taliatu, că sei arate că putea selu ucida, ci nu a vrutu sesi redice mâ-nule asupr'a unsului Domnului.

David si parentii lui se tragea dein Ruth, care fusese muliere moabitana, ci de amorea (dragostea) catră socra-sa sia lasatu tier'a, si in urma s'a măritatu dupa Boaz stramosiulu lui David.

§. 36. Imperatî'a lui.

Dupa moartea lui Saul, viti'a lui Juda a-
lese imperatu pre David in Hebron; ci cele
alalte alesera pre Isboset filiulu lui Saulu, ca-
re imperatî siepte ani, si in urma fū ucisu,
er' David apoi fū recunoscutu de toti Israeli-
tenii de imperatu. Elu imperatî 40 de ani cu
multa lauda si fericire, că invinse pre toti
inimicii de prein pregiuru sisi intense impe-
ratî'a panà la mare, la Egiptu si Eufrate. Elu
aduse si cortulu cu arc'a legeri in Ierusalim,
si o puse in cetatea Sionului, si se portà in-
tru tote dupa voli'a lui D. dieu. Numai unu
pecatu reu a facutu, că pre mulierea unui omu
anume Uria a spurcatuo si pre Uria l'a uci-
su, pentru care Nathan profetulu l'a mustra-
tu, ci David intorcunduse catră D. dieu cu
parere de ren, fū iertatu. Cea mai mare ne-
fericire a avutu cu filii sei Amon si Absolon,
că Amon spurcandu pre soru-sa Tamar fū u-
cisu de Absolon, er' acest'a mai apoi s'a sco-
latu asupr'a tatani-so si l'a scosu dein scaunu,
panà candu Joab capitanulu lui David a ucisu

pre Absolon si a întorsu pre David in scaunu. David a scrisu cea mai mare parte dein Psaltire, fiindu insuflatu de Spiritulu lui D. dieu.

§. 37. Solomon.

Lui David a urmatu în scaunu Solomon fliulu seu, celu mai întieptu de câtu toti imperatii, la care si imperates'a Saba dein Arabia a venitu si s'a miratu de întieptiunea lui. Elu a facutu si beserec'a cea d'antâniiu in Jerusalem dein averile adunate de David parentele seu, si o a santitu cu mare pompa. Suptu elu imperati'a Ebreiloru a fostu in pace in 40 de ani si fericita. Ci in urma mulierile straine l'au misicatu dein credentia si dein întieptiune, si pomp'a cea nemesurata a îngreniatu poporulu intru atât'a, câtu anevolia putea suferi, si D. dieu ia aratatu că dupa mortei imperati'a se va impartî, si o parte se va luâ dela urmatoriulu lui, pre cumu se si intemplâ. Solomon a scrisu mai multe carti plene de întieptiune, precumu: Paremiele, Cantarea cantariloru si altele.

Jerusalimulu se santî prein beserec'a cea santa si Cultulu celu domnediescu.

§. 38. Desbinarea imperati'eii.

Dupa Solomon urmâ fliulu seu Roboam, teneru si forâ mente, care îngreniandu si mai tare poporulu cu dâri, pierdû mai diu metate dein imperati'a. Că facundu rebeliune

unu sîrbitoriu alu lui anume Jeroboam, imperatî'a se impartî in doue, deîn care un'a se numea imperatî'a lui Juda, cea alalta alui Israel. Imperatî'a Judei ştá numai deîn viti'a lui Juda si a lui Benjamin, er' cele alalte diece vitie faceau imperatî'a lui Israel. Intru alui Juda imperatî Roboam si remasi-tiele lui in 387 de ani, er' alui Israel statu numai 253 de ani. Imperatii deîn Israel au fostu toti rei si inchinatori de idoli, mai antânin in Bethel unde Jeroboam redicá doi vitieli de auru se se inchine loru cá lui D. dieu, dupa aceea in Sichein si Samaria; celu mai blastematu inse au fostu Achab si muliereá lui Isabela. Er' intru imperatî'a lui Juda au fostu si rei si buni imperati; cei mai buni inse au fostu: Josafat, Ezechia si Josia; er' cei mai rei Achaz, Manase si Amon.

§. 39. Profetii.

Reutatienduse Ebreii, carii dela desbînare incolo incepura a se numí Judei si Israeliteni, D. dieu le a tramisu multi barbati sânti, tematori de D. dieu si insufletîti de spirítulu domnedieeseu, carii invetiau, mustrau sîi indemnau se se lase de idoli si se se intorca catrà D. dieu, pentru cá numai asiá voru poté scapá de perirea ce le o a predîsu inca Moise de voru parasí pre D. dieu si voru calcá legea lui. Inse ei nu ascultara de profeti, ei mai vertosu iau batjocoritu, batutu si pre unii iau

si ucisu, panà ce a venitù pre ei certarea cele a amenintiatu D. dieu prein Moise si cei alalti profeti. Cei mai mari profeti au fostu Jesaia, Jeremia, Ezechiel si Daniel, si alti 12 cari se numescu mai mici, deintre carii unii au traitu in esiliu (mutarea dein tiera) pre cumu Ezechiel si Daniel, altii si dupa intorcere pre cumu Agei, Zacharia si Malachia. Mai dela toti acestia au remasu si carti frumose plene de zelulu (ϕαβνα) pentru legea lui D. dieu.

§. 40. Elia si Eliseiu.

In dñele lui Achab celui reu imperatulu lui Israel, a redicatu D. dieu pre doi mari profeti, pre Elia si Eliseiu, carii au facutu si multe minuni. Elia a inviatu morti, a inchisu cerulu de n'a ploatu pre pamentulu loru 3 ani si diumetate, a adusu focu dein ceru de a aprensi arderi aduse lui D. dieu, er' pre popii idolului Bal ia junghiatu, si in urma s'a redicatu cu caru de focu spre ceru. Er' Eliseiu, invetiatielulu si urmatoriulu lui Elia, a taliatu Jordannulu cu codioculu lui Elia, a inviatu morti cá si Elia, a indulcitu apele, si a curatitu leprosii, inca si dupa mortei aruncanduisse in mormentu unu omu mortu pre acest'a-lu invia; inse nece cu acestea omenii cei rei nu se intorsera catrà D. dieu.

§. 41. Jona.

Cu pucinu dupa aceea s'a scolatu intru

imperatî'a lui Israel altu profetu mare a nume Jona, pre care D. dieu l'a tramisu la cetatea Ninive se le spuna, că D. dieu va se strice acea cetate pentru foră de legile ei. Ci elu, sciendu indurarea lui D. dieu, care lierta pre cei ce se intorcu dein anema, n'a vrutu se merga temenduse că va remané de mentiuna, ci suinduse intr'o nae (corabia) vrù se fuga deinaintea lui D. dieu. Inse D. dieu redică o fortuna in mare, si aruncandu naerii sorte: că pentru cene s'a inceputu fortun'a, se cunoscù că elu este peccatosulu si fù aruncatu in mare, unde unu pesce inghitîndulu dupa 3 dîle l'a scupitu afora, si asiá de nevo-lia s'a dusu la Ninive de le a spusu cu ce le amenintia D. dieu. Ci Ninivenii s'a intorsu in sacu si cenusia si D. dieu ia liertatu, pentru care Jona amarinduse, D. dieu l'a mustratu, că ce nu se bucura si elu de intorcerea si scaparea unei cetati asia mari. Dein care se arată, că paganiî mai plecati si ascultatori de D. dieu sunt, candui invetia sîi mustra, de câtu Israelitenii.

Ninive erá o cetate mare in Asiria, că si Babilonulu, ci amendoue perira mai pre urma pentru reutatile loru, câtu astadi abia lise vede urm'a.

§. 42. Perirea imperatîei lui Israel.

Dupa ce nemica nu ajutara indemnele si invetiaturele profetiloru, strică D. dieu amendoue imperatîele: alui Juda si alui Isra-

el. Inse mai antâniu perî alui Israel, cã venindu Salmanazar imperatulu Asirieniloru, cuprense tier'a loru, si pre poporu-lu scose dein tiera silu duse in Asiria si Media, care sunt dein susu de Palestina spre resaritu, de unde numai pucini se mai intorsera. Er' in locul loru aduse imperatulu omeni deintr'alta tiera, carii in urma amestecanduse cu remasitiile Israeliteniloru se numera Samaritani de la cetatea Samaria, de unde si tier'a se numi Samaria si erá spre miedia nopte dela Jerusalem.

§. 43. Perirea imperatîei lui Juda.

Inse pre cei dein imperatîa Judei, D. dieu mai suferi inca cã la 133 de ani pentru unii omeni cu fric'a lui D. dieu, ci in urma reinduse si acestia asia, cãtu si pre profetiî uci-deau, cumu se dice cã au ucisu pre Jesaia, si pre altiî batjocorieau cã pre Jeremia, a transmisu pre Nabuchodonosor imperatulu Babilonului, care cuprendiendu Judea si Jerusalemulu, tier'a o a rapitu, cetatea o a stricatu, bescerec'a o a arsu si pre imperatulu impreuna cu poporu cu totu ia scosu dein tiera si ia mutatu la Babilon, care se dice esiliulu Babilonului, unde ei au petrecutu 70 de ani, pre cumu le spusese in ainte profetulu Jeremia.

Jesaia profetulu a tráitu pre candu a peritu imperatîa lui Israel, si candu in Judea imperatîa Ezechi'a celu bunu. Er' Jeremia traia pre candu a peritu Jerusalemulu.

C A P U L V.

Dela esiliu panà la Christosu.

§. 44. Daniel.

Intre tenerii dusi la Babilon a fostu si profetulu Daniel, care erà de vitia imperatesca, si fù crescutu dein mes'a imperatului, ci elu n'a vrutu a manca dein bucatele lui, nece a se supune cá se se inchine iconei de auru a imperatului, pentru care fù aruncatu impreuna cu altii trei teneri in cuptoriulu celu de focu; inse D. dieu le a prefacutu foculu in róa, si ei au remasu nevetemati cantandu si laudandu pre D. dieu. Dupa aceea Daniel veni in gratia imperatului, cá erà mai intieptu de cátu toti intieptii Babilonului si sciea deslegá visurile care altii nule poteau. Inse dein pism'a inimiciloru fù aruncatu intr'o gropa cu lei, pentru cá aratase imperatului insielatiunea popiloru paganesci, carii diceau cá idolulu manca bucatele ce le dá imperatulu, macar' cá ei le mancau cu mulierile si cu pruncii loru intrandu pre ascunsu in besereea; inca si pre unu sierpe, caruia se inchinau Babilonenii, inca l'a omoritu aruncandui in gura o bucata cu smola. Ci D. dieu si atunci l'a scapatu inchidiendu gur'a leiloru, ér' pre acusatorii lui Daniel aruncandui imperatulu in gropa, iau sfasiatu leii in aintea lui si iau mancatu.

§. 45. Intorcerea Judeiloru dein esiliu.

Dupa ce judeii au petrecutu 70 de ani in Babilon, deschise D. dieu anem'a lui Ciru imperatulu persiloru de le déde volia a se întorná in tier'a loru in Palestin'a, dândule toté vasa-le cele sânte, ce le a fostu luatú Nabuchodonosor, si dandule spese (ΚΕΛΤΣΕΙΛΙ), cá sesi radice érasí beserec'a si cetatea Jerusalemului. Atunci se întornara ei cu Zorobabel, Esra si Neemia; si incepura a redicá murii (ξιδδρϊαι), a invetiá pre poporu legea, a aduce arderi Domnului si a serbá serbato-rile cele sânte. Inse Samaritani, pentru cá judeii n'au vrutu ai cuprende in socia cu se-ne, au inceputu dein mania a se scolá cu arme asupr'a judeiloru, si ai acusa (πκρξ) la imperatulu ce urmase lui Ciru, asia cátu numai tardiu potúra se puna capetu beserecei si cetatii, anemandui profetii de atunci Ageiu si Zacharia.

Beserec'a acésta se numesce a doua, care apoi Erode in dílele Domnului nostru Is. Christosu de nou mai frumoasa si mai minunata o a facutu. Samaritani inca apoi si-au facutu o besereca aproape de Samaria in muntele Garizim.

§. 46. Ester.

Totu pre atunci unu inimicu reu alu Judeiloru anume Aman, care erá omu mare in curtea imperatului dela Babilon, se suatú se omora intr'o dí pre toti judeii. Ci Ester'a, care erá judéa si se facuse pentru frumsetie-

le si bunetatile ei imperatesa, intielegundu de suatulu lui Aman, se rogà imperatului pentru poporul seu, si pre Aman facù se se spendiure, er' pre judeii scapà de perire cu ajutoriulu unchiului seu Mardocheu. De atunci tienu judeii o serbatoria care o numescu **P u r i m**.

§. 47. Judith.

Pre acele tempuri traiá si Juditha, u n'a dein cele mai eroice (βίτκζε) femei, care si capulu sia pusu in periclu (πριμεκδε) pentru legea, patri'a si natiunea sa. Cà Olofernu ducele (γενεραριζα) imperatului Asirieniloru venise panà la marginile Palestinei cá se o cuprenda, ardiendu, predandu si taliandu totu cei veniá inainte,—si acumu se apropiá si de cetatea Betulia, unde siedeá Judit'a. Ea erá o veduva tenera, frumoasa si avuta, inse si cuviosa si cu fric'a lui D. dieu. Deci fiendu cetatea aproape de perire, a esitu ea cu sierbitori'a sa dein cetate, si ducundu-se la Olofernu, cá cumu ar' fugi dein Betulia, intr'atat'a inflacarà pre Olofernu eu frumusetiele ei, câtu intru o sera facundu elu ospetiu si imbetanduse reu, Judit'a care remasese cu Olofernu, luandu sabi'a-i talià capulu in somnu, si esíndu intr'acea nopte cá cumu ar' esí la rogatiune dupa datina, se intorse in apoi in cetate si aratà capulu lui Olofernu. Er' ostile Asirieniloru vediendu perirea ducelui, fugira, si cetatea scapà nestricata.

§. 48. Tobia,

Alta templare minunata se templà cu Tobia totu cam pre atunci in cetatea Ninivei, unde erà cu alti Israeliteni dusu in pensoria. Elu erà omu dreptu si facatoriu de bene, in-se ise templà de orbi si prein ast'a seracise forte. Atunci tramise pre filiulu seu Tobia celu teneru in Ragi cetatea Mediei la o fratia dupa nescari bani ce avea la elu. Er' angelu lui D. dieu Rafael se faci lui sociu de cale forà de a fi cunoscutu, si l'a portatu in pace pre acea cale, si nu numai banii ia adusu, ci si lui Tobia celu teneru ia castigatu o muliere intiepleta pre Sara, careia diabolului n-cisese siepte barbati; inca si pre betranulu Tobia l'a vendecatu de orbia unguindui ochii cu fierea unui pesce, ce l'au presu in riulu Tigreli. Si numai atunci, dupa ce ia dusu pre fetioru sanatosu, s'a spusu ca e angelu tramesu dela D. dieu pentru bunetatile lui, si s'a redicatu la ceru. Asia resplatesce D. dieu face-rile de bene celoru derepti, buni si induratori.

§. 49. J o b.

Altu esemplu (ניאז) de portarea de gri-ge cea marealui D. dieu avemu in Job, care nu a fostu Israelitu ca cei mai dein ainte, ci Idu-meu, om mare, avutu, fericitu si plenu de fri-c'a lui D. dieu. Acest'a cam pre tempulu lui Moise locuia in pamentulu Arabiei aproape de Damascu, care e un'a dein cele mai vechi

si mai frumoase cetati ale lumii pan' in ziua de astazi. Pre acest'a, vrendu diabolulu sei cerce satori'a in credentia catrà D. dieu, l'a despoliatu de tote averile, ia ucisu pre toti filii si fetele, si in urma, dupa ce numai via-tia'a ia lasatu, l'a batutu cu unu morbu (κολλη) greu, câtu-i currea puroile, si mulierea in-ca-si pierduse increderea in D. dieu. Ci Job incredentianduse că omulu nu pote scí suaturile lui D. dieu, a rabdatu cu taría nemisicanduse in credentia. Inca si asupr'a amiciloru (πρῆτιμιαορ), carii venise selu mângaiie in certarea lui silu mustrau, se aparà cu rabdare dicundule: că D. dieu nu tramite nevoile pre omeni numai pentru reutatile loru, ci si de in alte suaturi adunci ale lui D. dieu, si omulu e detoriu se le suferia forà de a rapstí in cuntr'a dreptatei lui D. dieu. Pentru care satori'a D. dieu éراسi ia datu sanetatea, averile si tote bunetatile lumii cá mai inainte.

Da masculu e cetate in Siria, spre miedia nopte dela Palestina, intru unu siesu frumosu cá gradin'a Edenului.

§. 50. Machabeii.

Judeii, panà a tienutu imperati'a persiloru, au fostu in pace, si acumu mai tari in credentia de câtu inainte de esiliu. Dupa aceea cadiura supu domni'a imperatiloru Siriei si ai Egiptului carii urmara marelui Alexandru. Inse supu acestia nu au avutu aceea si pace cá mainainte; cá Antiochu imperatu-

lu Siriei cuprendiendu Jerusalimulu, le a spurcatu beserec'a, lea arsu cartile sante, si a vurtu sei face pre toti a se inchina idolilora paganesci. Ci prentulu Matatia cu fetiorii lui, carii s'au numitu Machabei, scolanduse cu arme siau aparatu legea si siau castigatu libertatea. De unde in Jerusalim éراسى au fostu imperati, inse dein viti'a preutiesca, panà la Erode celu mare care fusese Idumen, suptu care s'a nascutu Domnulu nostru Is. Christosu, dein cas'a lui David in cetatea Betleemului precum in ainte au spusu graitorii de D. dieu profeti.

1. Intre eroii machabei celu mai renumitu a fostu Ju'd'a Machabeulu, dela care cei alalti s'au numitu.—Alti Machabei s'au numitu acei siepte frati, pre carii nevrendu asi lasa legea parentesca, Antiochu ia ucisu in preuna cu Eleazaru dascalulu loru, si cu mum'a loru Solomoni.

2. Erode numai era imperatu neaternatoriu ca Machabeii ci sta subtu poterea Romaniloru, er' dupa mortea lui Romanii au impartitu Palestin'a intre trei fetiori ai lui: Archelau, Erode Antipa si Filippu, si mai in urma o au facutu provincia romana.

P A R T E A II.

Istori'a Testamentului nou.

C A P U I.

Dela nascerea Domnului panà la botezu.

§. 51. Domnulu nostru Is. Christosu.

Candu a venitu plenirea timpurilor, cà se scape pre omu de suptu sierbi'a ($\rho\omicron\kappa\iota\alpha$) peccatului si a mortei, bene a volitu D. dieu dein nespusa amorea ($\iota\sigma\chi\rho\rho\iota\epsilon\alpha$) sa catrà omeni a tramite pre unulu nascutu filiulu seu dein scaunulu celu cerescu pre Domnulu nostru Is. Christosu pre pamentu in forma de omu, intru tote asemenea omului afora de peccatu, cà petrecundu cu omenii sei invetie, sei inderecte, si pre in marteia sa sei rescumpere tatalui cerescu si D. dieu. Cuventulu lui D. dieu, prein care lumea s'a facutu, in lume a venitu si ai sei nu l'au acuprensu ($\eta\rho\iota\mu\iota\tau$), er' câti l'au acuprensu, le a datu lor a fì filii lui D. dieu (Ioan. I, 1—3, 10—12).

§. 52. Nascerea lui dein Maria fetiora.

D. dieu inca dela inceputu apromisese, cà va tramite pre celu ce va calcà capulu sierpelui (Fac. III, 15), in care se voru bene cuventà tote poporele pamentului (Fac. XXII, 18), care va fì profetu mare cà Moise (Deut. XVII, 15), imperatu mare dein cas'a lui Da-

vid, care va imperatî pre scaunulu tatâni-so de pururea (Luc. 1, 32). Inse nu in pompa, marire si avutiã a vrutu a se nasce, ci intru umilitate si seraciã, in dîlele cele mai de pre urma ale lui Érode imperatulu Judei. Atunci tramise D. dieu pre angerulu seu Gabriel in cetatea Nazaret dein Galilea la o vergura prea curata, anume Maria, care erã incredentiata cu Josef, amendoi dein viti'a imperatesca alui David, cá sei spuna scire buna, cá ea forã barbatu va nasce dein Spiritulu santu pre mantuitoriulu lumei Christosu. Er Maria bucuranduse si dañdu multie-mita s'a supusu voliei domnedicesci, si asiã a nascutu pre Domnulu nostru Is. Christosu in cetatea Bethleem a Judeei, unde se dusese cu Josef, cá se se scria dupa mandatulu lui Augustu Cesariulu, fiendu ei dein viti'a lui Juda. Inse ne aflandu ei locu in cetate pentru multîmea omeniloru adunati, s'au asiediatu intru unu staulu, si acolo s'a nascutu Christosu.

§. 53. Minunile dela nascerea Domnului.

In campu aproape de Betleem, nascunduse Domnulu, s'a aratatu o lumina mare pre ceru, si angerii se audiau cantandu: Marire intru cei de susu lui D. dieu, pre pamentu pace, intru omeni buna voire. Acolo erau si unii pastori cu turmele, carii vediendu si miranduse de acestea, unu angeru le a spusu

acea scire mare, că s'a nascutu Christosu, si ia menatu in cetate selu vedia și se ise inchine, éra ei mergundu aflara pre cumu le a spusu angerulu si s'au bucuratu forte.

Dupa aceea nescari magi dela resaritu, vediendu steu'a, cea in ainte inscientiata de Balaam (Num. XXIV, 17), si cunoscundu că arata nascerea unui mare imperatu, au venitu urmandu ei panà la Jerusalimu, si au intrebatu: unde s'a nascutu tenerulu imperatu? De care Erode turburanduse, si intielegundu dela carturari că in Betleem are de a se nasce Christosu, ia tramesu acolo, dîcundule că intorcunduse se vina si se spuna si lui, că si elu se merge a se inchinà. Er' ei esîndu de in cetate, éra si lis'a aratatu steu'a mergundu inaintea loru, panà ce a statu de asupr'a casei unde éra Christosu; si intrandu s'au inchinatu si iau datu daruri scumpe. Ci nu s'au intorsu pre la Erode, că lis'a descoperitu in vis, cumu că Erode numai privilegiu cerca că se omora pre Christosu.

Betleemulu éra o cetate mica nu departe de Jerusalim spre a miédia-di, de unde se trase si David imperatulu.

§. 54. Intempinarea Domnului in besereca.

Plenenduse 40 de dîle dela nascere, parentii au dusu pre Domnulu Christosu in beserec'a Jerusalimului, că selu inchine si se aduca ardere de curatîre. Acolo intempinà pre

Christosu Simeon betranulu, care luase scire că nu va mori până ce va vedé pre Unulu Domnului adeca pre Christosu, si luan-
dulu in bracia multiemi lui D. dieu si profetă (προφου) de mortea lui. Asemenea si An'a profetis'a venindu in besereca cunoscu pre Domnulu.

§. 55. Fug'a in Egiptu.

Dupa aceea Erode vediendu că nu se mai intorcu magii sei spuna de nascerea lui Christosu s'a maniatu, si tramitiendu a ucisu pre toti pruncii dein Betleem si de prein pregiuru de doi ani si mai mici, socotindu că intre ei va ucide si pre Christosu. Ci angelulu Domnului facu de scire parentiloru lui Is. Christosu ce are de cugetu Erode, si le a dîsu se fuga in Egiptu si acolo se remania până va mori Erode, pre cumu au si facutu. Er' morindu Erode, intorcunduse mai antânii vreau se merga erasi in Judea, ci intielegundu că acolo domnesce Archelau fetiorulu lui Erode, s'au dusu erasi in Galilea in cetatea Nazaret unde fusese si mai inainte.

§. 56. Ascultarea de parenti.

De acolo aveau parentii Domnului datina in totu anulu a merge la besereca in Jerusalem la pasci si duceau si pre Isus cu sene. Inse, candu fu de 12 ani, se templă de parentii lui intorcunduse in apoi luara amen-

te că Isus nu e cu densii, si mai antâniu-lu cercara între socii si fratii socotindu că e cu ei, ci ne aflandulu se intorsera in apoi la Ierusalim se-lu caute, si-lu aflara in besereca sediendu in midiloculu invetiatoriloru ascultandui si intrebandui, asiá câtu toti se mirau de preceperea si respunsurile lui. Atunci response Christosu parentiloru sei: Au nu sciati, că intru ale parentelui meu se cade mie a fi? Prein care cuvente mai antâniu s'a descoperitu in lume că este filiulu lui D. dieu. De acolo apoi s'a intorsu cu ei in Nazaret, ascultandu de ei si crescundu intru statura, intieptiune si placere inaintea lui D. dieu si a omeniloru. De aci an de a invetiá prunciá, că sunt datori, a se supune si a ascultá de parenti, vedindu că si Christosu s'a supusu si a ascultatu macar' că nu erá numai omu cá ei.

C A P U II.

Dela botezu panà la patime.

§. 57. Joane botezatoriulu.

In dílele lui Tiberiu imperatulu romaniloru a tramisu D. dieu pre Joane botezatoriulu, filiulu lui Zacharia preutul si alu Elisabetei, cá se gatesca cale inaintea Domnului, predicandu (προφητεΐαν) cá s'a apropiatu imperat' a cerului adeca venirea lui Christosu, si se curatiesca anemele cele stricate ale ju-

deiloru că se pōta cuprende dupa demnitate (ΒΡΕΔΗΝΙΤ) pre Christosu. Carele si venindu la Jordanu a începutu a predicá si a dice: că vene dupa sene celu ce e mai mare de câtu densu, si caruia elu nu e demnu ai fi macar sierbu (ΣΑΒΡΑ). Si începù a botezá cu apa pre cei ce se întoreau cu anoma adevērata si se indereptau, in nūmele venitorinlui Christosu.

Nascerea lui Joane a fostu ninunata, că s'a nascutu dein parenti bebrani, si pentru aceea tata-so Zacharia necrediendū angerulu, carei apromitea nascerea lui Joane, rămase mutū pană dupa nascerea pruncului.

§. 58. Botezulu lui Christosu.

La Joane apoi veni si Domnulu nostru Is. Christosu fiindu că de 30 de ani, că se se boteze, ci Joane mai amāniu nu vrea se boteze pre Christosu, cunoscundusi micșiorarea sa, pană ce Domnulu Christosu ia dīsu: cumu că asiá se cade. Atunci botēzanduse Christosu in Jordanu, se deschiseta cerurile, si vedū pre spiritulu lui D. dieu descendiendu (ΠΟΡΟΡΧΗΔ) spre Isus in forma de porumbu, si viersu audī dein ceru dicundu: Acest a este filiulu meu celu amatu (ΙΣΧΙΤ), intru care bene am voitu. Dein aceste semne cunoscū Joane, că Isus este Christosu adevēratt filiulu lui D. dieu, pre cumu is'a fostu spusu mai inainte. Pentru aceea a începutu a dice catrā poporu: Eca mielulu lui D. dieu, care va redicá peccatele lumei, ace-

s'ă este de care y'am dîsu, cã nusu demnu (κρημικ) de ai deslegã macar' curelele incalciamentelorui lui, cã eu ve botezu cu apa, er' elu ve va botezã cu spiritulu si cu focu. Du-pa care unii dein invenciaceii (δυνεινii) lui Joane l'au lasatu, si au urmatu lui Christosu, deintre carii au fostu Joane Evangelistulu si Andreiu fratele lui Petru.

§. 59. Tentarea diabolului.

Er' dupa ce s'ă botezatu Christosu, s'ă dusu in desiertulu (εδερια) de lunga Jordanu, unde a ajunatu 40 de dñe, sierbindui angerei lui D. dieu. Er' Satan'a, nesciendu inca bene cã Isusu este Christosu, a inceputu alucercã cu multe moduri, ci fũ rusinatu; asai dñe cã flamendiendu se faca dein pietrile acelu desiertu pãne, deca e filiulu lui D. dieu, er' Christosu ia dñsu: cã nu numai cu pãne traesce omulu, ci mai vertosu cu cuventulu lui D. dieu; apoi deintre unu munte ia aratatu imperatiile lunei dicundui: cã de ise va inchinã, tote ile va dãlui, ci Christosu ia respunsu cã numai lui D. dieu se cade a se inchinã; si in urma dueunduki in beserec'a Jerusalimului ia dñsu: arunca-te diosu depre arip'a beserecei, cã deca esti tu Christosu, D. dieu va tramite pre angerei sei se-te tiena, cã se nu te vatemi si se cadi, ci Christosu a dñsu: cã nu se cade a tentã (ικαρι) pre D. dieu. Si atunci s'ă dusu diabolulu dela elu. De unde si noi ne inve-

tiãnu a face cumu a facutu Domnulu nostru, candu ne tenteza dibolulu seau cugetulu celu reu.

§. 60. Doispredece Apostoli.

Dupa aceste Domnulu s'a dusu in apoi in Galilea, si incepù a invetiã prein sinagoge câtu toti se mirau de invetiaturã cea inalta si sãnta alui; si facea minuni, vendecandu totẽ nepotentiele intru omeni, orbiloru dandule vedere, surdiloru audite, schiopiloru amblare si alte mai multe, numai cu cuventulu poterei sale. Atunci a chiamatu la sene pre Petru, si pre Andreiu, pre Jacob si pre Joane si pre cei alalti urmatori ai sei, deintre cari a alesu 12 si ia numitu Apostoli adeca tramisi, pentru cã pre acestia i tramitea prein cetati si sate, cã se predice si ei cuventulu evangeliului adeca venirea lui Christosu. Era numele Apostoliloru sunt acestea: antãniu Petru seau Cefa, mai inainte numitu Simon filiulu lui Jona, pre carele l'a pusu se fia mai mare intre apostoli; dupa elu Andreiu fratele lui; Jacob si Joanne fetiorii lui Zebedeu, carii tuti-patru erau pescari mai inainte, si lasandu pescuitulu au urmatu lui Christosu; Filipu si Bartolomeu; Thoma seu gemenulu si Mateiu evangelistulu, care mai inainte erã publicanu (καμειω); Jacob alui Alfeu care s'a numitu fratele domnului, cu Juda fratele lui care se chiamã si Thadeu si Leveu; Simon Ca-

nanitulu adeca dein Can'a cetatea Galileei seau Zelotulu, si Juda Iscariotenulu care in urma l'a si vendutu.

Afora de acesti 12, sia mai alesu si alti 72, carii in urma si ei s'au numitu apostoli, inse mai mici, impreuna cu altii mai tardii.

§. 61. Christosu in Can'a Galileei.

Antâni'a minune ce a facutu Christosu s'a templatu in Galilea; că fiendu chiamatu la o nunta impreuna cu maica-sa si cu apostolii in Can'a, care erá o cetate in Galilea, candu ospetii erau la mesa, le lipsi vinulu, er' mam'a lui Isus spusese mai in ainte sierbitoriloru, că ori ce le ar' dice Isusu, se faca dupa cumu-le va arată, sciendui poterea cea domnedieesa. Atuncia spunendui maica-sa că a lipsitu vinulu, dise Christos sierbitoriloru se imple cu apa vasa-le ce erau pusa de o parte, dein care se spelasera ospetii siedindu la mesa; apoi le dise, se aduca dein acea apa nunului la mesa, carele dupa ce o gustà si vediu că e vinu, ne sciendu de undei acelu vinu, chiamà pre mire, silu infruntà, pentru ce a tienutu vinulu celu mai bunu panà mai tardiu, si nu l'a pusu mai antâniu cumu este datin'a ospetia-loru? Atunci au vediutu invetiacelei lui Christos marirea lui si au crediutu intr' iisulu (Jo. II, 1—11).

Aci s'a santitu de domnulu nostru sacramentulu casatoriei.

§. 62. In Nazaret.

De aci érași s'a întorsu în Nazaret, unde predică cuventulu evangeliului, ci omenii acestei cetati nu au credintu într'insulu. Asia intrându o data în Sinagoga și dândui cartea Jesaiei profetului se cetesca, deschise la capu LXI și începî a ceti: „Spiritul domnului e spre mine, pentru care m'a unșu, a benevesti seraciloru m'a tramis, a insanatosia pre cei sfermati la anima, a predică celoru dein prensoria liertare, și orbiloru vedere, a tramite celoru infranti liertatiune, a predică anulu domnului bene-primitu“. Și închiindu cartea a începutu ale spune, că acum s'a implenit acea profeti. Ci ei nu au credintu și diceau: au nu acest ai fetiorulu lui Josef? Fă și aici minuni că în Capernaumi, că se credemu. Inse Christosu n'a volitu, vedendule necredenti a loru, ci a disu; Nece unu profetu nu a fostu omenitu în patri'a lui; și s'a dusu érași în Capernaum, unde a vendecatu și pre socr'a lui Petru ce érá cu friguri.

§. 63. In Capernaum.

Veniudu Christosu în Capernaum, câtu s'a facutu scire de venirea lui, în data curse-ra de tote partile la casa unde érá Christos, aducundui pre toti nepotentiosii, lunatecii și îndracitii sei vindece, asia câtu numai pote-au intrá pre usia de multime. Atunci aduse-

ra și pre unu nepotentiosu, care nu se putea misică, ci alții-lu duceau cu patulu. Ci nepotendu intră pre usia, descoperira coperisiulu casei și asia-lu lasara în diosu în aintea lui. Care vediendu Christosu, dise nepotentiosului: Lierta-ti-se peccatele tale. Er unii invetiati ce erau cu Isus, audiendu acestu cuventu, se scandalira și cugetau: Cumu pote omniu acest'a se graiesca asia cuvente? De ora ce numai D. diu pote liertă peccatele. Si dereptu au cugetatu, macar' s'au scandalitu, numai câtu erau orbi, de nu precepeau cumu că chiaru pentru aceea Christos nu eră numai omni ci D. diu. Atunci Christos oinoscundule cugetulu anemei loru, dise: Ce vise pare voue a fi mai usioru, a liertă peccatele au a dicé acestui nepotentiosu: Scôla-te și te du pre petiorele tale? Deci că se sciti, că Christos are potere de a liertă peccatele, éca dicu nepotentiosului: scôla-te și lia patulu teu și te dū a casa sanetosu. Atunci nepotentiosulu dupa aceste cuvente se scôla numai de câtu și luan-dusi patulu se duse sanatosu a casa. Er omenii vediendu acest'a au marmuritu de mirare și dederă marire lui D. diu dicundu: De candu suntemu, n'amu mai vediutu asia.

Can'a, Nazaret, și Capernaum erau trei cetățile în Galilea, despre media noapte a Judeei. Că Palestin'a de în cocé de Jordan pre atunci eră împărțită în trei parti, adera: Judea, Samaria, și Galilea.

§. 64. Invétia ce e Sambat'a.

Dupa aceea trecundu Christos cu apostolii intru o sambata prein semeature, incepu-ra invetiatiiei lui a rumpe spice si a manca grauntiele fiendu flamandi. Acest'a vediendu fariseii se scandalira si dîsera lui Isus: Vedi, ce facu acestia, ce nu e liertatu a face sambat'a. Er' Christosu le respunse dîcundu: Că sambat'a e făcuta pentru omu, er' nu omulu pentru sambata; au nu sciti, că si David cu ostasii lui, fiendu flamendi, mancara dein pâ-nile cele sânte, dein care numai preutiloru este liertatu a manca? apoi Christos e domnu si preste sambata.

Deci intră în sinagoga, si fiendu acolo unu omu cu mâna séca, cautau judeii: ore vindecă lu va Christos sambat'a? că selu pota acusă. Atunci Christos cunoscundu cugetulu lor, ia intrebatu: Liertatu este a face bene sambat'a au nu? Si vediendu impietriti în animele lor, dise uscatului: Intendeti mân'a ta; si in data se facî sanetosa cá si cea alalta.

§. 65. Fratii lui Christosu.

Inse, judeii erau impietriti macar' că vede-au atâte minuni facute de Christosu, si audiau invetiaturile lui, că dîceau; că cu poterea diabolului scote dracii si face minunile, pentru care Christosu ia mustratu aratandule neintielept'a lor: dîcundule: Deca scotiu io pre draci cu domnulu drăciloru, dar' fetiorii

vostri, cu ee-nei scotu? Si deca ioi scotiu cu domnulu draciloru, atunci imperati'a diabolului s'a impartitu si a peritu. Inse nece de in fratiile sale nu credeau toti. Atunci veni mum'a lui Isus cu fratiile se vedea pre Christosu, ci nepotenduse apropiá de multimea omeniloru, iau spusu cei de aproape, cá muma-sa si fratii sei vreu se vorbesca cu densu. Er' Christosu a respunsu aratandu cu man'a pre apostoli si dicundu: Estia sunt mama-mea si fratii miei, si toti carii audu cuventulu lui D. dieu silu implenescu.

§. 66. Christosu pre mare .

Si erasi a inceputu a invetiá pre omeni cu multe asemenaturi, dupa care suinduse intru o nae (corabia) plecá se treca de cea parte spre resaritu pre marea Galileei, si intrandu s'a culcatu de a dormitu, er' marea incepù a se inviforá cu o fortuna mare si cu ventu, asia cátu apostolii se spariara temenduse se nu piera cu naea, si scolara pre Christosu dicundu: Invetiatoriule, scola cá perimu. Er' Isus le díse: O fricosiloru, pentru ce nu aveti credentia? Apoi a contenitu fortun'a si ventulu. Er' ei s'au spariatu si mai multu de acést'a si díceau: Ce-ne este acést'a, de si marea si ventulu asculta de densulu?

Marea Galileei seau a Tiberiadei e un lacu mare de apa dulce; in care intra Jordanulu si ese deintr'insulu, lunga cetatea Tiberiade, care a facutuo Erode in onorea lui Tiberiu imperatulu.

§. 67. Mulierea cei curea sange.

Dein colo de Jordan a vindecatu pre nescari omeni indraciti, si apoi erasi s'a intorsu de cest'a parte, unde-lu asteptau o multime mare selu asculte si se se vindece. Atunci si mai marele sinagogei, anume Jair, veni la Christosu rogandulu se venia sei vendece o fetisiora ce jacea de morte. Deci mergundu elu cu Jair si cu apostolii, si urmandulu o multime desa de omeni, o muliere ce patimea de curgerea sangelui, avendu credentia in Christosu, ca numai de se va atinge de vestimentele lui se ve vendece, se apropiã si se atinse de Christosu, si in data se vindeca. Er' Christosu sentiendu acest'a, stete de intrebã ca ce-ne s'a atinsu de densu? Er' mulierea vedindu, ca nu se pote ascunde lucrulu, veni inainte si ingenuchiandu marturisi totu lucrulu cumu a fostu: cumu patimea ea de 12 ani, si nece unu doftoru nu o a potutu vendece, panã ce s'a atinsu de Christosu. Er' Isus laudandu credenti'a ei, s'a dusu mai in colo, si ajungundu la cas'a lui Jair, ise spuse ca a moritu fet'a. Inse Christosu intrandu in lantru cu 3 apostoli: Petru, Jacob si Ioane, si scotiendu pre plangatori, a fora de parenti, numai cu cuventulu o a inviatu, — aratandu, ca elu este domnulu vietiei si a mortei.

De alta data a vindecatu pre fet'a unui omu imperatescu, pentru credenti'a lui, cumu ca Isusu si de parte inca o pote vindeca.

§. 68. Uciderea botezatoriului Ioane.

Pre acele timpuri se templă si moartea lui Ioane botezatoriulu. Că Erode tetrarcu, fetiorulu lui Erode celu mare, carele imperatiă in Galilea si preste Jordan, pusese pre Ioane in prensoria, pentru că-lu muștră că cu necuvenentia țiene pre mulierea fratîni-sen Filipu; ci nu cutezase alu ucide pentru că sciea că Ioane eră omu dreptu si santu, si Erode bucurosu ascultă invetiatur'a lui. Inse Erodiad'a mulierea care o țienea cu necuvenentia, portă o mania nespusa asupr'a botezatoriului, pentru maștrarea lui, si cercă privilegiu cumu selu ucida. Deci odata fiendu diu'a nascerei lui Erode; jocă la ospetiu fetia Erodiadei cu atat'a placere, catu Erode-i dîse se cere ce va vrea, juranduse căi va dă ori ce va cere; ăra ea invetiata de muma-sa ceru capulu lui Ioane; care cerere Erode ia sî împleni'to pentru juramentu macar' cu mare superare. Ci amendoi apoi fura pedepsiti de D. dieu, er' pre Ioane-lu inmormentara invetiatiei-lui. De aci ne invetiăm, pană unde pote aduce pre omu une oreă blastematî'a femeii rele, de nu se lia amente.

§. 69. Inmultirea pâniloru si pesciloru.

Atunci Christosu trecundu preste mare se duse in locu desiertu, ci multîmea omeniloru si acolo urmă dupa elu; care vedîndu Christosu ia invetiatu indelungu, si

vedindu că trecu tempu multu si poporulu e flamendu, ise facu indurare de elu si duse apostoliloru se le de ei de mancare. Ci ei n'aveau de câtu cincî pâni si doi pesci, si bucate nu erá de unde se cumpere la atát'a multime, cá erá la 5000 de omeni a fora de mulieri si de prunci. Er' Isus demandá, sei pona se siédia, si benecuventandu pânile si pescii, le a impartitu poporului, care a mancatu, si s'a saturatu, si inca a mai remasu sfermituri dein pâni si pesci de au implutu 12 cosiarci.

Acest'a minune a mai facut'o Christosu inca odata, saturandu patru mii de omeni cu 7 pâni si cincî pesci, dein care au adunatu 7 cosiarci de sfermituri.

§. 70. Credinția mulierei pagane.

Dupa aceea erasi se intorse Christosu in Galilea, si de acolo se duse spre Tiru si Sidon, unde o muliere pagâna Chananeana e-sîndui înainte se rogá sei vendece fet'a ce patimea de spiritu necuratu. Ci Isus mai atâniu nu vrú se o asculte dîcundui: cá nu se cade a luá pânea dela fili si ao dá câniloru, adeca a lipsi pre credentiosi si a ajutá pre pagâni. Er' mulierea avendu credentia mare in Isus, si mai tare se rogá cu umilientia dîcundu: Asia e Domne, dar' si câni mananca dein sfermiturile ee cadu sub mes'a fililoru. Pentru care Domnulu vedindu mare credentia ei, dîse: O muliere, mare e credentia ta, fia tie cumu voiesci; si s'a vendetata fet'a ei.

§. 71. Invetiatur'a botezului.

Dè acolo intorcunduse Isus a venitu in Jerusalem la pasci, unde intrandu in besereca a scosu pre negociatori a fora, dîcundu: Cas'a mea e casã de rogatiune, er' voi o ati facutu pestera furiloru; si invetiandu pre omeni, si semne facundu, multi au crediutu intr'insu, inca si dein farisei. Alesu unu fariseu, anume Nicodemu, fiendu deintre cei mai de frunte ai judeiloru, veni intru o nopte pre ascunsu la Christos, si marturisi, cã nimene nu pote face de aceste minuni, forã numai dècã D. dieu e cu densu. Atunci-lu invetiã Christosu: cumu cã numai ce-ne se nascè de susu, pote se vedea imperatî'a lui D. dieu. Care elu ne-intielegundu, Isus mai apriatu ia spusu dîcundu: Cã de nu se va nasce ce-ne va de nou prein apa si spiritu, nu va poté intrã intru imperatî'a cerului. Pre in care cuvente Christosu a insemnatu sacramentulu (ταϊνα) sãntului botezu, care se face cu apa, er' spiritulu celu sãntu curatiesce peccatele celui ce se botéza.

§. 72. Paraliculu (ΠΑΡΑΛΗΤΙΚΟΣ).

Erã in Jerusalem la besereca unu lacu, unde se scurea sangele dela sacrificia (κερφε), si in care nepotentiosii se scaldau, de unde se si chiamã Scald'a o ei, si se credea cã angelulu domnului in totu anulu turburã ap'a aceea sangiosa, si cã celu ce intrã mai antãniu

in lacu dupa turburarea apei, se vindecă de ori ce nepotentia. Acolo amblandu Christosu, află jacundu pre unu omu paralticu (lovitu de gutta) de 18 ani, foră vindecare, pentru că candu se turburap'a, n'avea ce-ne selu duca in lacu, si pată si află omu selu duca, altulu intră inaintea lui si se vindecă. Induranduse de acest'a Christosu, numai cu cuventulu l'a vendecatn intru o sambata, de care judeii tare s'a scandalitu; er' Christos aflandu pre paralticulu acumu sanatosu, ia disu. Vedi, se numai peccatnesci, că se nu tise temple ce va mai reu; aratandune, că dein peccate ne venu nepotentiele si nevoliele nostre.

§. 73. Mulierea prensa in curvia.

Er' de alta data invetiandu Christos in beserec'a Jerusalimului, adusera fariseii la densu pre o muliere aflata in curvia, vrendu se cerce prilegiu de alu poté prende in cuvente, s'fi disera: Moise demanda, că pre un'a că acesta se o bata cu pietri, dar' tu ce dici? Er' Christos, vediendule reutatea loru, respunse: Ce-ne e intre voi curatu foră de peccate, acel'a arunce mai antâniu pietra intr'insa. Care audiendu ei s'au rusînatu, si lasandu pre muliere s'au dusu, er' Christosu a dîsu mulierei: Dute, si de acumu se numai peccatnesci. Dein care ne invetiamu, că mai antâniu se ne curatîmu pre noi insine, in ainte de a acusă pre altii.

§. 74. Orbulu dein nascere.

De acolo mergundu Isus cu invetiatiei
sei, află pre unu orbu dein nascere cerendu
la drumu: si intrebandu ei pre Christosu: Că
pentru a cui pecate s'a nascutu acest'a orbu?
pentru ale lui an pentru ale parentiloru lui?
Le respunde dîcundu: Nece pentru ale nime-
nui, ci pentru marirea lui D. dien. Atunci a-
propianduse de orbu, ia unsu ochii cu lutu,
ce l'a facutu cu scuiptu, si l'a tramisu la fon-
tân'a Siloamului se se spele; si mergundu sia
aflatu vederea. Dupa care facunduse certa in-
tre farisei pentru Isus, pentru că vindecase
pre orbu într'o sambata, orbulu marturisi pre
Christos inaintea loru cu indrasnire, si aflan-
du pre Christos a crediutu într'insulu si s'a
inchinatu lui.

§. 75. Mulierea Samarinéna.

De aci Christos erasi s'a intorsu in Ga-
lilea, si trecundu prein Samaria, ajunse in ce-
tatea Sichem si siediū lunga unu putiu, éra
invetiatiei se dusera in cetate se cumpere bu-
cate. Atunci o muliere Samarinéna venindu la
putiu, se duca apa, Christos ceru apa de la
cea dein vasu, si aratandui că insusi este a-
p'a cea via dein care bendu cene-va nu mai
insetosieza, ia spusu ei faptele ei, si o a inve-
tiatu: cumu inchinatiunea cea adevérata nu e-
ste legata de locu, ei ori unde este bene pri-

mita inaintea lui D. dieu, numai se fia dein spiritu domnedieescu si dein adev eru. Er' muliere a spunendu cetatieniloru, câte ia graitu Isus, ei inca au venitu la Christos, si au crediutu intr'insulu. Pentru că tote limbele au cupresu mai curundu adev erulu evangeliulu lui Christos, de cătu judeii si fariseii.

§. 76. Pruncii la Christosu.

Venindu Christos éra si in Galilea, incepura apostolii a se intrebá intre sene, că ce ne va fi mai mare intru imperat'ia lui Christos. Deci ajungundu in Capernaum intrebá pre ei Domniulu: despre ce s'au intreatu pre cale? er' ei tacundu, le d'ise Christos: Ce ne vrea se fia între voi mai mare, se cade se fia tuturoru sierbu; si luandu in bracia pre unu pruncu, adause a d'ice: Celu ce primesce pre unulu de intru acesti mici in numele meu, pre mene primesce si pre celu ce m'a tramsu pre mene. De alta data d'ise: Lasati pruncii se vena la mene că angerii loru vedu de pururea faci'a lui D. dieu in ceru;—si: Că de nu veti fi că unulu de intru acesti micutei, nu veti poté intrá intru imperat'ia cerului. De aci se vede, căta amore are D. dieu catrá pruncii cei buni si forá reutate, pentru că pruncii rei nusu placuti in ainta lui D. dieu.

§. 77. Marturisirea lui Petru.

Atunci intrebá Christos pre Apostoli: Că eene-lu d'icu omenii a fi? Er' ei respunsera:

unii dîcu că esti Elia, altii altu profetu. „Dar' voi, ce-ne me dîceti a fi?“ întrebà Christos; er' Petru response: Tu esti Christos filiulu lui D. dieu. celui viu. Atunci dîse Christos lui: „Fericitu esti Simone filiulu lui Jona, că nu omenii ci D. dieu tia descoperitu tîe acest'a, pentru acest'a si io dîcu tîe: că tu esti Petru, si pre acesta piatra voiu zidi beserec'a mea, pre care portile iadului nu o voru invinge.“ Pentru aceea Petru s'a numitu capeten'a apostoliloru, si capulu beserecei dupa Christosu.

§. 78. Schimbarea la facia.

De aci luà pre Petru, pre Jacob si pre Joane si se suì cu ei in muntele Taborului, care e in Galilea, sisi shimbà faci'a inaintea loru, aratandulise in inarirea cea domnedieesca, că faci'a lui stralucia că sorele si vestimentele lui se facura albe cá niu'a; si se aratara Moise si Elia vorbindu cu Christos, er' dein nuoru viersu se audî dicundu: Acest'a e filiulu meu celu amatu (יְהוֹשֻׁעַ), de elu se ascultati; dupa aceea nuorulu a acoperitu pre Moise si pre Elia, er' apostolii de spaima au cadintu, si departanduse nuorulu numai pre Christos l'au vedintu. Atunci le a dîsu Christos, că nimenui se nu spuna ce au vedintu panà dupa invierea lui, că le spusese: cumu că va se merge in Ierusalim si acolo judeii-lu voru ucide, er' elu a treia dîerasi va invià dein morti.

C A P U III.

Dela patimile lui Christosu panà la inviere.

§. 79. Invierea lui Lazaru.

Apropianduse tempulu patimei sale si a rescumpararei genului (ἡμετέρας) omenescu, veni Christosu éراسi in Jerusalem, unde la serbatorii a innoirei beserecei invetià pre judei de venirea lui Christosu sii muștrà pentru impietrirea anemei, pentru care judeii interitanduse vrura selu pierda, ci Isus a esitu in desiertulu, unde mai inainte botezase Joane. Acolo venira la elu omeni, carii spusera, cà Lazaru a moritu; er' Lazaru erà unu omu cu fric'à lui D. dieu cà si sôrorile lui Maria si Martà, carii siedeau in Betania aproape de Jerusalem, pentru care Christos a dese ori mergea la ei. Acést'a audiendu Christos a dîsu: cà mortea lui e spre marirea lui D. dieu. Deci mergundu in Bitania, iau esitu sôrorile lui Lazaru plangundu si dîcundu: Cà de ar' fi fostu Christos aci, n'ar' fi moritu fratele loru; er' Christos le dîse: Credeti numai, cà si acumu fratele vostru va invie. Si mergundu la mormentu, a strigatu mortului, care erà inmormentatu de 4 dîle: Lazare esi afora! Si indata a inviatu, si multi au creditu pentru acést'a intr'insulu.

§. 80. Unsoarea de multu pretiu.

De acesta minune audiendu Archiereii si carturarii se suatira, cá se prenda si se omora pre Isus, dícundu Cajafa archiereulu : cá mai bene este se mora unulu pentru toti . Cá judeii dein Jerusalem audiendu, cumu cá a inviatu pre Lazaru, au cursu in Betania se vedea si pre Lazaru si pre Isus, cá Isus erá acolo in cas'a lui Lazaru . Si facundu cena acolo, Lazaru siedea la mesa cu Isus, ministrandu (μαρθα) Martha, er' Maria luandu unu vasu de alabastru cu nardu scumpu unse petiorele lui Isus si le sterse cu perulu capului seu, si se impli cas'a de arom'a acelei unsoari scumpe . Er' Isus díse : cá spre inmormentarea lui face . Pentru acea Archiereii se suatira cá si pre Lazaru si pre Isus selu ucida .

§. 81. Intrarea in Jerusalem.

Adou'a dí, cátu audira cei dein Jerusalem, cá Isus vene in cetate, esíra intru intemperarea lui cu ramuri de finice cá inaintea unui imperatu strigandu : Osana ! celu ce vene in numele domnului, imperatulu lui Israel ! Si asterneau vestimentele sale pre pamentu, er' Isus intrá calare pre unu asinu, cumu erá datin'a imperatiloru vechi, si veni in besececa, unde inca si pruncií strigau : Osana filiulu lui David . Atunci dísera Archiereii lui Isus se opresca pruncií se nu strige, er' elu le respunde, cá de nu voru strigá pruncií,

pietrele voru grai. Si a scosu Christos dein besereca pre toti schimbatorii de bani si vendiatorii de porumbi, carii cu negociatori'a loru acolo spurcau loculu celu sântu.

§. 82. Cen'a cea depre urma.

Er' candu s'au apropiatu pascile, au transmisu inainte pre unii dein apostoli in Ierusalim, cá se gatesca pascile dupa dátin'a legei lui Moise; si apoi venindu si insusi, au mancatu cu invetiatiei sei mielulu pasciloru, er' in capetulu cenei a asediatu sant'a Eucharistia intru aducerea a mente de patem'a si mortea sa. Cà luandu mai antâniu pâne o a benecuentatu si frangunduo a impartîtu loru tuturoru dicundu: **Luati mancati,** acest'a e trupulu meu, care se frange spre liertarea peccatorulu; asiderea si dein potiriulu cu vinu intindiendule a disu: **Beti** deintru acest'a toti, cá acest'a e sangele meu, care se versa pentru voi si pentru multi spre liertarea peccatorulu; acést'a se faceti intru aducerea a mente de mene. Si apoi a spelatu petiorele apostoliloru, lasandune invetiatura, cá si celu mai mare inca se ministreze celui micu, pentru cá intru Christosu toti suntemu asemeni si frati.

§. 83. Patemele si mortea.

Er' Juda Iscariotenulu, unulu dein cei 12 apostoli, mainainte intielegunduse cu judeii cei voitori de reu ai lui Christosu, carii cautau

prilegiu selu prenda si selu ucida, venduse pre Christosu pentru bani cá selu de in manule loru. Deci esíndu Christos dupa cena in gradin'a Getsemanei, Juda veni acolo cu ostasi si dede pre Christosu in man'a loru, sarutandulu cu faciaría in locu de semnu. Atunci apostolii sparianduse lasara pre Christosu afora de Petru si de Joane; er' ostasii dusera pre Christos la Ana si Cajaf'a archiereii, undelu judecara spre morte pentru cá pre sene s'a dísu filiulu lui D.dieu. Inse fiendu cá judeiloru nu le erá liertatu a ucide pre nimenea, ei l'au datu in manule lui Pilatu pretoriulu Romanu, si cerura eu mari infricosiari, cá selu restignesca. Er' Pilatu, macar' cá cunoscú, cumu cá Christos nu are culpa, totusi cá se nu le strice voli'a, dede pre Christos soldatiloru romani selu duca la restignire, er' acestia batjocorindulu si batundulu l'au dusu afora dein cetate in loculu capacineloru, si acolo l'au restignitu intre doi lotri (ΤΡΑΧΑΡΙ).

§. 84. Inmormentarea.

Pre cruce restignitu fiendu Christosu in venerea pasciloru, la 3 ore dupa amiedia-dia datu sufletulu, si multe minuni au urmatu. Cà sorele s'a intunecatu, pamentulu s'a cutremuratu, catapetesm'a beserecei s'a ruptu, mormenturi s'au deschisu, si multi au inviatu. Er' cei ce stá aproape, vediendu aceste minuni, s'au intorsu si au cunoscutu, cá adevratu

a fostu' filiulu lui D. dieu. Er' dupa ce morî Isus, Josef dein Arimati'a cerundu trupulu lui dela Pilatu, impreuna cu Nicodemu l'au astrucatu (ἀρπονᾶν) intru unu mormentu nou taliatu in pietra, celu avea in gradin'a sa, fiindu de facia si maic'a domnului, impreuna cu Joane evangelistulu, si alte mulieri cuviose care urmau lui Christosu. Er' Archiereii cerura dela Pilatu se puna pazitori la mormentu, că se înulu fure apostolii, si se dica că a inviatu; ci in desiertu le a fostu paz' a loru, că-ci Christos a treia di a inviatu dein morti cu poterea sa cea domnediesca.

BCU Cluj / Cluj / Cluj University Library Cluj C A P U L I V.

Dela inviere panà la inaltiare.

§. 85. Invierea Domnului.

Er' dupa ce veneri si sambata a repausatu trupulu domnului, sambata noptea spre duminoca demaneti'a, cutremuranduse pamentulu, Christosu a inviatu, si pazitorii fugindu dela mormentu au spusu archiereiloru, carii n'au vrutu a crede. Si mai antaniu, Christos inviendu s'a aratatu Mariei Magdaline si altoru mulieri cuviose, care desu de demanetia venise la mormentu cu unsori aromatece, că se unga trupulu lui Christos dupa datin'a judeiloru. Ci ele aflara pietr'a restornata de pre mormentu, si angeri imbracati in albe le au spusu, că au inviatu

Christosu. Deci alergandu ele la apostoli, le spusera că a inviatu domnulu, er' Petru si Joane alergara la mormentu se vedea cele ce le spuseră mulierile, si aflara mormentulu numai cu pensele, in care fusese astrucatu Christosu.

§. 86. Aratarea catră 2 Apostoli in Emaus.

Intr'aceeasi di se arată Christos la doi invetiatiei, carii mergeau dein. Ierusalim in Emaus, inse foră de a fi in data cunoscutu. Că insocinduse Isus cu ei incepù ale spune dein scriptura, că trebuea Christosu se patia si se mora, si asia se intre intru marirea sa. Ci ei totu nulu cunoscura, panà cându intrandu cu ei in casa la cena Christos franse pâne si dede lorù, si dupa acesta frangere-lu cunoscura, dar' Christos numai de câtu se făcù nevediuu in aintea lorù.

Emaus eră unu satu forte aproape de Ierusalim.

§. 87. Aratarea catră cei 12 foră Toma.

Deci acesti doi, dupa ce vediura pre Christosu, numai de câtu se intornara in Ierusalim, si venindu la apostoli le spusera, că au vediutu pre domnulu si cumu in urma l'au cunoscutu prein frangerea pânei. Er' unii dein apostoli inca totu nu credeau, macaru că Christos mainainte de morte le spusese mai de multe ori, că atreia di va invie. Fiendu dar' ei atunci adunati intru o casa, inse cu u-

siele incuiate de fric'a judeiloru, veni Isus in la-intru, si standu in midiloculu lor se arata loru, er' ei crediura si se bucurara, ca au vedutu pre Domnulu.

§. 88. Aratarea catra Toma.

Inse Tom'a, unulu dein cei 12, atunci nu fusese cu apostolii, deci elu dicea: ca de nulu va vede, si de nu va pune man'a lui pre trupulu si ranele domnului, nu va crede. Atunci Isus dupa optu zile, erasi se arata apostoliloru, fiendu si Toma de facia, sii arata lui cost'a cea impunsa si ranele, era Toma vedendu a crediutu si l'a marturisu domnu si D. dieu.

§. 89. Aratarea in Galilea.

Dupa aceea mai de multe ori s'a aratatu Christos apostoliloru in 40 de zile dela invierea sa; pre cumu in muntele Galileei tramiendui se merge in tota lumea, si se invetie tote poporele botezandui pre ei in numele tatalui, si alu filiului si alu spiritului santu; apoi la marea Tiberiadei, candu apostolii pescuiau, si Christosu aratandulise, le a disu se arunce venatori'a in drept'a, si au presu o multime de pesci. Aratatu-s'a si lui Jacob si altoru mai multi de 500 de omeni; invetiandui cele despre imperati'a lui D. dieu, si mancandu mancare omenesca, ca se creda ca nu e numai neluca, ci ca intru adeveru cu trupulu a inviatu dein morti.

§. 90. Înălțarea la ceru.

Er' candu au fostu 40 de zile dela înviere, érași lis'a aratatu mai pre urma in Jerusalem, si suflandule spiritulu sântu ia transmisu in tota lumea se predice evangeliulu la tota faptur'a. Apoi dîcundule, că se nu se de parte de Jerusalem, panà ce voru luá promisiunea Spiritului sântu, esîndu cu ei panà in Betania, acolo s'a înălțiatu dein aintea loru la ceru, unde a siediutu de a derept'a lui D. dieu. Atunci lis'au aratatu apoi doi angeri, cari le au dîsu: că pre cumu ei au vediutu pre Christos înălțanduse la ceru, asia va se venia érași intru marirea sa se judece pre vii si morti in diu'a cea depre urma.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

C A P U V.

Dela înălțare panà la moartea apostoliloru Petru si Paulu in Roma,

§. 91. Alegerea apostolului Matia.

Dupa înălțarea Domnului apostolii întornanduse in Jerusalem si adunanduse in casa unde locuiau, petrecura in rogatiune împreuna cu maic'a Domnului, si asteptau împlinirea promisiunii si trimiterea Spiritului sântu spre densii. Atunci Petru scolanduse in mîdiloculu apostoliloru a propusu a se alege unu altu apostolu in loculu vendiatoriului Juda, si aruncandu sorti pre Mathia, si pre Josef

Barsaba care se chiamá si Justu, cadiu sor-tea pre Matia si se numerà intre cei 12 apostoli.

§. 92. Trameterca Spiritului santu.

Er' candu s'au plenu 50 de dîle dela invierea lui Christos, adunati fiendu apostolii intru o casa, se facu unu sunetu cá de ventu repede ce implu cas'a, si limbi cá de focu se vediura asiedianduse pre apostoli, si cu totii se implura de Spiritulu Santu. Atunci apostolii se dusera in besereca, si incepura a predicá pre Christosu tuturoru celoru de facia in limb'a fia-sce carui omu; asia câtu se mira-ra cumu potu ei se le vorbesca in limb'a fiacarui, sciendui a fi omeni neinvetiati, pentru aceea unii dîceau; cá sunt beti, si de aceea vorbescu intru atâte limbe. Er' Petru intielegundu acest'a, se scolá si apará pre apostoli, aratandu cá nu sunt beti fiendu inca numai trei ore dela resarit'a sorelui, ci cá spiritulu lui D. dieu, de care au graitu profetii, s'a descensu spre ei care le dà loru a grai fia-caruia in limb'a sa. Si predicandule pre Christosu, s'au intorsu si s'au botezatu cá la 3000 de omeni.

§. 93. Inmultîrea credentiosiloru.

Er' dupa aceea apostolii in tote dîlele invetiau in besereca si faceau minuni vindecandu tota nepotenti'a intru omeni si adaugunduse numerulu credentiosiloru. Er' Archi-

ereii și fariseii vedindu acesteia făcurea suatu cumu se împiedece lațfrea credentiei între judei. Si mai antâniu prenserea pre apostoli și chiamandui înainte-i oprira se nu mai predice despre Christos; inse Petru inaintea loru a marturisu și mai cu indrasnire pre Christos, spunendule: Că mai multu se cade a ascultă de D. dieu de cătu de omeni. Dupa aceea neincetandu apostolii a invetiă, érası fura preni și batuti, ci ei și mai tare predicara cuventulu evangeliului, bucuranduse, că au potutu suferi pentru Christosu.

§. 94. Uciderea lui Stefanu.

Inmultienduse numerulu credentiosiloru, și nepotendu apostolii ingrigi și de veduve și de seraci, alesera 7 barbati cuviosi, pre carii fecera diaconi adeca ministri seau sierbitori, carii se porte grigea meseloru. Intre acestia mai alesu eră Stefanu, care invetiă cu cuventu tare și facea minuni; pentru care judeii maniaduse, l'au acusat cumu că ar' fi graitu blasteme asupr'a lui Moise și a lui D. dieu. Er' Stefanu aparanduse in aintea loru, și mai tare a marturisu pre Christos; de unde judeii turbanduse s'au scolatu asuprai și l'au ucisu cu pietri; er' elu blandu fiendu s'a rogatu pentru ei, că se nule socotésca D. dieu acelu pecatu, și asia ucisu fiendu elu mai antâniu se facu marturu (мъченик), fiendu de facia și Saul.

§. 95. Respandirea apostoliloru.

De atunci începù si mai cu grosulu presecutiunea (ROANA) asupr'a beserecei lui Christosu, pentrù care multi apostoli si credentiosi s'au respanditu prein Judea, Samaria, Galilea panà in Antiochia, unde mai antàniu începura a se numi Crestini, si panà in Damascu. Atunci începura apostolii a predicà si altoru limbi evangeliulu, precumu Petru in Jope si in Cesaria, Ioane Evangelistulu in Samaria impreuna cu Petru si cu Filipu. Er' Filipu inca si pre unu famenu ethiopeanu, care cetea si nu întielegea profeti'a lui Jesaia despre morte lui Christosu, l'a invetiatu credenti'a si l'a botezatu. Er' dupa aceea si Erode Agripa vrendu a face pre placerea judeiloru, pre Jacobu fratele lui Ioanne l'a taiatu, si pre Petru l'a pusu la inchisoria, dein care angerulu domnului numai l'a scapatú.

§. 96. Intorcerea lui Paulu.

Intre toti presecutorii crestiniloru. inse celu mai aprensu erà unu teneru fariseu anume Saul, care si in Jerusalem facuse multu reu crestiniloru fiendu de facia si la ucidearea lui Stefanu, apoi si a supr'a celoru a fora de Jerusalem se gati a face reu, cerendu scriori dela archiereii judeesci, cá sei pota prende si legati sei duca in Jerusalem. Inse D. dieu chiaru pre acest'a l'a alesu se fia celu mai mare razimu alu crestinatatei. Cà calatorin-

du elu catrà Damascu, cetatea Siriei, in drumu diu'a, l'a cuprensu o lumina dein ceru, câtu cadîu diosu, si audi unu viersu dicundui; Saule, Saule, ce me persecutezi? si aratanduse Domnulu Isus l'a menatu in Damascu, unde Anania apostolulu tramisu dela Domnulu cercetandulu l'a botezatu. Dupa aceea, facunduse crestinu, inca si numele si l'a schimbatu numinduse Paulu.

§. 97. Antani'a predicare alui Paulu.

Paulu, carele dein voli'a lui D. diu in-torcunduse se facu apostolulu limbелору, era ebreu dein viti'a lui Beniamin, nascutu in Tarsu cetatea Ciliciei, si apoi educatu (crescutu) in Ierusalim in scol'a lui Gamaliel; pentru aceea era barbatu invetiatu nu numai in legea lui Moise ci si intru alte scientie. Elu dupa ce se intorse, in Damascu judeii voira selu ucida, ci scapandu se duse in Arabia, de acolo in Ierusalim unde apoi se intalni cu Petru, Jacobu si Ioane, si pre urma in Tarsu a casa. De aci apoi apostolulu Barnaba l'a dusu in Antiochia, unde a predicatu si a invetiatu adeverulu crestinatatei. Er' facunduse fomete mare sub Claudiu imperatulu, fu tramisu in Ierusalim se duca seraciloru ajutoriu. De acolo intornanduse in Antiochia, fu tramisu de spiritulu S. impreuna cu Barnaba si cu Marcu evangelistulu, se predice prein cetatile Asiei mici evangeliulu, mai antaniu judeiloru apoi si

altoru limbe: greci si romani. Er' Mareu lasandui s'a intorsu in Ierusalim.

§. 98. Adunarea apostoliloru in Ierusalim.

Dein Asia intornanduse in Antiòchia aflara pre crestini imparechiati, pentru cá unii posteau cá cei intorsi la credentia se tienia si legea lui Moise si se se talie impregiuru, er' altii impreuna cu Paulu dîceau: Cá pagânii carii se intorcu nu sunt detori a tiené si legea lui Moise ci numai alui Christosu. Pentru aceea crestinii tramisera pre Paulu si pre Barnaba la Apostoli in Ierusalim sei intrebe despre acest'a. Acolo ajungundu, Apostolii tienura adunare, in care mai antânitu Petru, apoi Jacobu si Paulu aratara, cá legea lui Moise nu indetoresce pre crestinii cei intorsi dein pagâni; si se facu judecata: Cá pagâniloru intorsi se nu lise putia alta greutate, de câtu se se contenesca de spurcatiunile idoliloru, de curvia, de innecatu seau mortacina si de sange.

§. 99. Adou'a si a treia predicare a lui Paulu.

Venindu inapoi Paulu in Antiòchia, de acolo se duse impreuna cu Silvanu erasi in Asia mica pre la beserecele ce le intorsése in calatori'a de antânitu, cá se le intaresca in credentia, unde au aflatu pre Timoteu si crestinandulu l'a luat cu sene. Er' dein Asia trecura in Macedonia, si de aci intornandu-

se prein Tesalonicia au mersu in Athena, unde in aintea filosofloru a predicatu pre D. dieu celu necunoscutu. De aci se duse in Corintu unde siediù unu anu si diumetate, apoi trecundu prein Efesu s'a intorsu erasi in Antiochia. — Inse nu multu tempu aci petrecundu, a treia ora s'a intorsu in Asia mica trecundu prein Galatia si Frigia, Macedonia si Achaia, intarindu pre credentiosi, invetiandu si multe patimindu.

Paulu prein calatoriile sale a scrisu si a transmisu inca si epistole multe la besereci si la unii barbati pre cumu la Romani, Ebrei, Corinteni, Filipeni, Efeseni, Galateni, Tesaloniceni, Coloseni; lui Timoteiu, Titu si lui Filimon. Asemenea si alti apostoli au scrisu totu pre atunci epistolele si evangeliile, care impreuna cu Apocalipsulu se numescu S. Scriptura a Testamentului celui nou.

§. 100. Prensoria si ducerea la Roma.

Dein Achaia plecà Paulu prein Efesu se merga pre pasci in Jerusalem, unde ajungundu elu, judeii se turburara asupr'a lui si scolanduse vreau selu omora, dîcundu: cà strica legea lui Moise; ci ostasii romani l'au scapatu dein mânule loro, ducundulu la tribunulu romanu, carele a dou'a dî la acusatiumea judeiloru vrù se bata cu vergi pre Paulu, er' elu protestandu, cà e cetatianu romanu si apelandu la imperatulu, fù transmisu la Presidele provinciei in Cesaria, unde mai doi ani de dîle a fostu in prensoria, panà ce dupa pre-

sidele Felice urmà Festu, care apoi l'a trimisu la Roma. Deci Paulu suinduse in nae, intre multe fortune si pericule (примеждii) in tempu de ierna, abiá in primaver'a urmatoria sosti acolo. Er' aci mai antâniu fù tienutu prensu, inse asiá câtu potea predicá evangeliulu; dupa aceea fù dimisu. Inse in urma sterninduse mare presecutiune sub Nerone imperatulu, impreuna cu Petru apostolulu é-rasi fù prensu, si ucisu in Roma dupa 62 de ani dela Christosu.

Sub Vespasianu la a. 70 dela Christosu, rebelando judeii asupr'a romaniloru, cetatea Jerusalimului erasi fù arsa si stricata impreuna cu beserec'a, asiá câtu de atunci judeii numai domnira in Jerusalem panà in diu'a de adi, pleninduse ce a predisu Domnulu: Cumu cà nu va remané pietra pre pietra (Matt. XXIV, 2).

F I N E .

BIBL. CENTR. UNIV. CLUJ

Nr. 83135

1969

SCAR'A.

Preliminarié 3.

PARTEA I. Istori'a vechiului Testa-
mentu, 5—43.

- CAPU I. Dela facere panà la diluviu. 5.
 II. Dela diluviu panà la Moise. 12.
 III. Dela Moise panà la Saul. 21.
 IV. Dela Saul panà la esiliu. 29.
 V. Dela esiliu panà la Christosu. 38.

PARTEA II. Istori'a noului Testa-
mentu, 44—79.

- CAPU I. Dela nascere panà la botezu. 41.
 II. Dela botezu panà la pateme. 48.
 III. Dela pateme panà la inviere. 65.
 IV. Dela inviere panà la inaltiare. 69.
 V. Dela inaltiare panà la mortea
 lui Petru si Paulu. 72.

